

**دیپلماسی بانکی؛
تحلیل عملکرد روسیه
در توسعه سامانه پیام رسان مالی اِس پی اِف اِس**

داود کریمی پور

سیاست نامه

دیپلماسی بانکی؛
تحلیل عملکرد روسیه
در توسعه سامانه پیام رسان مالی اِس پی اِف اِس

داود کریمی پور

شناسنامه گزارش

دیپلماسی بانکی؛

تحلیل عملکرد روسیه در توسعه سامانه پیام‌رسان مالی اس‌پی‌اف‌اس

نویسندگان: داود کریمی‌پور

کارفرما: پژوهشکده مطالعات فناوری

گرافیک و صفحه‌آرایی: علی قربی

ویراستار: مهرداد شیرقاضی

گروه پژوهشی: اقتصاد دانش‌بنیان

انتشار: مرداد ۱۴۰۴

اهداف پروژه:

(۱) آشنایی با مفهوم دیپلماسی بانکی

(۲) چگونگی توسعه پیام‌رسان‌های مالی جایگزین سامانه سوییفت

(۳) بررسی مطالعه موردی سامانه اس‌پی‌اف‌اس روسیه و ارائه راهکار برای کشور

تلفن: ۰۲۱۶۶۵۰۰۰۶۵ | پست الکترونیکی: info@tsi.ir | وب‌سایت: <https://tsi.ir>

نشانی: تهران، خیابان شهید دکتر حبیب‌الله، تقاطع خیابان سروش (یکم)، پلاک ۹۶،

پژوهشکده مطالعات فناوری

«انتشار آثار در چارچوب سیاست آزاداندیشی علمی است و بر موضع رسمی پژوهشکده

مطالعات فناوری دلالت ندارد.»

«حق چاپ و نشر برای پژوهشکده محفوظ است»

فهرست

خلاصه مدیریتی.....	۱
۱. بیان مسئله.....	۵
۲. روسیه و عبور از تحریم‌های مالی.....	۲۱
۱-۲. توسعه سامانه مالی اس‌پی‌اف‌اس.....	۲۳
۱-۲-۱. کاهش ذخایر دلاری نزد بانک مرکزی روسیه.....	۲۵
۱-۲-۲. کاهش سهم دلار در تجارت خارجی.....	۲۶
۱-۲-۳. تقویت ارزهای ملی در مبادلات تجاری دو یا چندجانبه.....	۲۷
۱-۲-۴. اتصال به قدرت ارزی چین.....	۲۹
۱-۲-۵. سازمان‌های منطقه‌ای؛ بستر نهادی توسعه سامانه‌های پولی و بانکی روسیه.....	۳۶
۱-۲-۶. روبل دیجیتال.....	۳۷
۱-۲-۷. شبکه پرداخت میر کارت.....	۳۹
۳. جمع‌بندی.....	۴۱
منابع.....	۴۳

فهرست شکل‌ها

- شکل ۱. افزایش ناگهانی محدودیت‌های تجاری [۱]..... ۸
- شکل ۲. تفکیک زمانی جهانی سازی و آهسته‌سازی تجارت [۲]..... ۱۰
- شکل ۳. پیامدهای گسست ژئواکونومیک در کشورهای مختلف [۱]..... ۱۱
- شکل ۴. پیامدهای گسست ژئواکونومیک بر سرمایه‌گذاری در منطقه یورو [۲]..... ۱۲
- شکل ۵. سرمایه‌گذاری فرامرزی و مستقیم خارجی در دو منطقه یورو و آسه‌آن [۲]..... ۱۴
- شکل ۶. روابط تجاری بر پایه گروه‌بندی‌های سیاسی و ژئوپلیتیک [۲]..... ۱۵
- شکل ۷. گسست مالی در نتیجه ریسک‌های ژئوپلیتیک [۳]..... ۱۶
- شکل ۸. سامانه‌های پیام‌رسان و پرداخت بین بانکی ملی و منطقه‌ای [۴]..... ۱۸
- شکل ۹. تقویت فرابورس در مقابل بورس در روسیه [۸]..... ۲۷
- شکل ۱۰. نرخ مبادله دلار-روبل از سال ۲۰۲۲ [۸]..... ۲۸
- شکل ۱۱. سبد ارزی واردات روسیه [۹]..... ۳۰
- شکل ۱۲. سبد ارزی صادرات روسیه [۹]..... ۳۱
- شکل ۱۳. الگوریتم پرداخت فرامرزی میان چین و روسیه با استفاده از یوآن [۱۰]..... ۳۳
- شکل ۱۴. الگوریتم پرداخت فرامرزی میان چین و روسیه با استفاده از روبل [۱۰]..... ۳۴
- شکل ۱۵. الگوریتم حذف سوئیفت از مبادلات بانکی روسیه با چین با یوآن [۱۰]..... ۳۵

خلاصه مدیریتی

بانک‌های مرکزی به منظور پیشبرد اهداف بین‌المللی یک کشور، مجموعه‌ای از اقدامات و سیاست‌ها را برای گسترش روابط بانکی و پولی با دیگر کشورها در دستور کار قرار می‌دهند که هدف نهایی آن‌ها تأمین منافع ملی و اهداف کلان سیاست خارجی یک کشور است. این سیاست‌ها و اقدامات می‌تواند در نتیجه نوع مناسبات یک کشور با نظام پولی بین‌المللی متفاوت و متغیر باشد. در حالی که برخی دولت‌ها با هدف توسعه روابط هرچه بیشتر با شبکه بین‌المللی سعی در اجرای سیاست‌های همسو با قواعد حاکم دارند و می‌کوشند تا خود را در چارچوب آن تعریف کنند، برخی دیگر به انجام سیاست‌های موازی و تغییر الگوی حاکم بر نظام پولی و بانکی بین‌المللی تمایل دارند. درواقع می‌توان این‌گونه تقسیم‌بندی کرد که دیپلماسی بانکی در دو الگوی همگرا^۱ و واگرا^۲ قابل تعریف است. در حال حاضر آنچه در این پژوهش مورد توجه قرار گرفته، الگوی واگرایی در دیپلماسی بانکی با نظام پولی و مالی مستقر در سطح جهانی است.

-
1. Integrative
 2. Disintegrative

به نظر می‌رسد دلایل مختلفی پیرامون اینکه چرا شمار بیشتری از کشورها به سوی الگوهای واگرا در دیپلماسی بانکی حرکت می‌کنند، وجود دارد که از آن جمله می‌توان به شتاب روزافزون در شکل‌گیری حلقه‌های منطقه‌ای و ملی اقتصادی در سطح جهان اشاره کرد. در واقع پدیده گسست ژئواکونومیک که دامنه خود را از روابط تجاری و بازرگانی به شبکه‌های پولی و بانکی نیز تسری بخشیده، سبب شده تا کشورها بیش از پیش تلاش کنند تا خود را با محیط در حال دگرگونی اقتصاد جهانی همسو کنند. کاربست ابزارهای مالی اجبارآمیز از سوی دولت‌های غربی که در قالب تحریم‌های پولی - بانکی گسترده و پیچیده ظهور یافته از یک سو و تحولات سیاسی بی‌ثبات کننده، عزم و اراده کشورهایی که در پی تغییر شرایط حاکم هستند را بیش از پیش استوار کرده است. چین، هند، جمهوری اسلامی ایران از جمله کشورهایی هستند که سامانه ملی خود را راه‌اندازی کرده‌اند. اگرچه موفقیت یا شکست این سامانه‌های پیام‌رسان، مسئله‌ای است که در طول زمان و با کارآمدی دیپلماسی بانکی کشورها مشخص خواهد شد؛ اما در این میان، کشور روسیه نمونه بارزی از رویارویی با نظام بانکی و پولی بین‌المللی است که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است. در این راستا، پرسش کلیدی پیش رو آن است که روسیه چگونه دیپلماسی بانکی خود را در جهت ایجاد این سامانه پیام‌رسان تنظیم کرده و با چه چالش‌ها و فرصت‌هایی روبه‌رو است؟

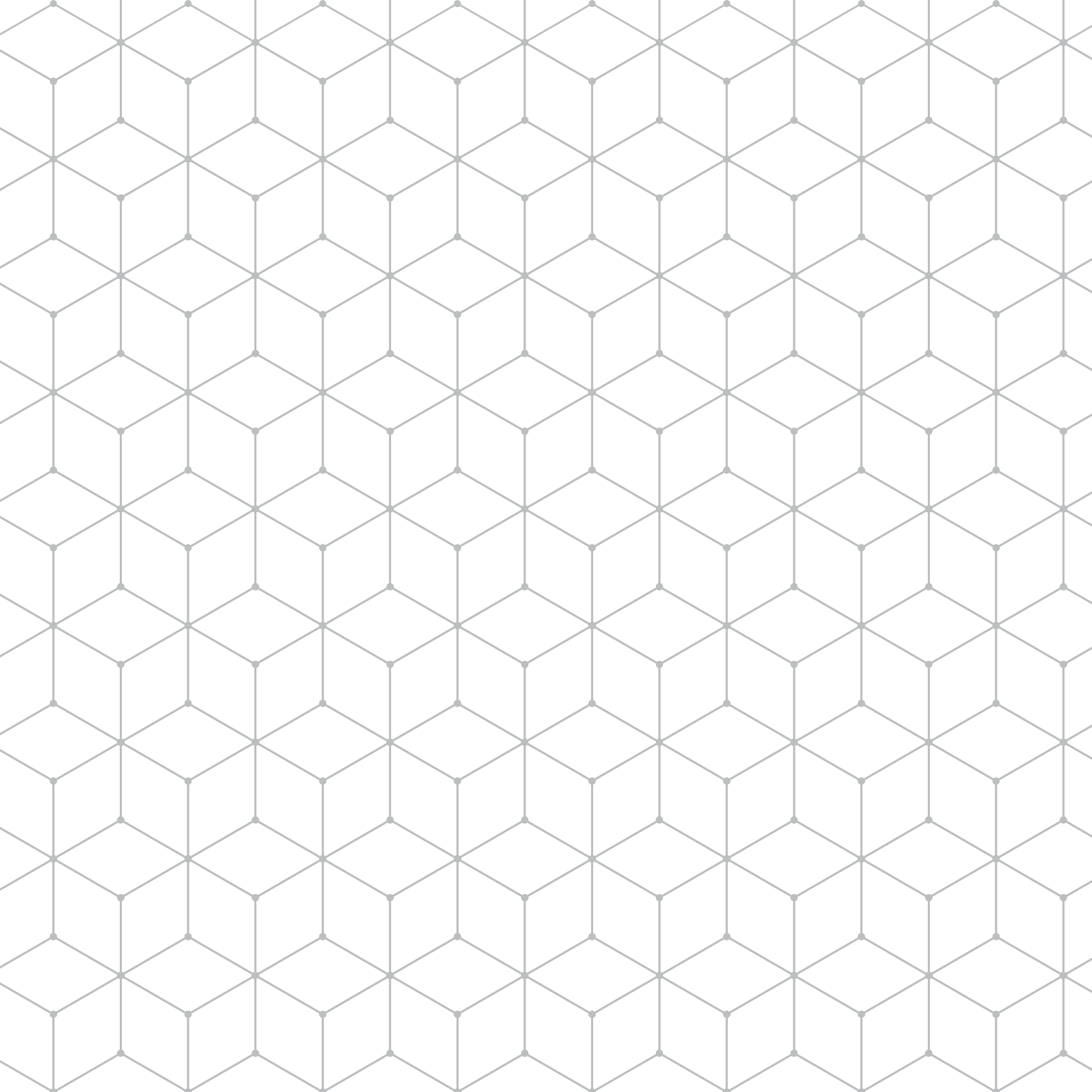
یافته‌ها نشان داد که روسیه پس از وابستگی گسترده به شبکه پیام‌رسان سوئیفت^۱ که این کشور را پس از آمریکا به دومین بهره‌بردار بزرگ این شبکه پیام‌رسان تبدیل کرده بود، در پاسخ به تحریم‌های گسترده غربی از سال ۲۰۱۴، زیرساخت‌های لازم برای ایجاد یک شبکه پیام‌رسان مستقل روسی را

1. Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications (SWIFT)

آغاز کرد و توانست طی سال‌های بعد این سامانه را در روابط پولی-بانکی خود به کار بگیرد. این کشور هم‌زمان با ایجاد این سامانه، تلاش کرد تا دایره شرکای اقتصادی خود در سازمان شانگهای و اتحادیه اقتصادی اوراسیا را گسترش داده و با انعقاد موافقت‌نامه‌های دویا چندجانبه، کشورهای بیشتری را به این سامانه متصل کند. شبکه گسترده بانکی در داخل روسیه و صادرات گسترده گاز و نفت سبب شده تا مسکو بتواند بخشی از نیاز خود به سامانه سوئیفت را از طریق سامانه اس‌پی‌اف‌اس (SPFS) برطرف سازد.

روسیه با انجام اقداماتی از جمله استفاده از پلتفرم مشابه سوئیفت، رایگان کردن خدمات و حق عضویت در این شبکه، همچنین تلاش برای اتصال به قدرت ارزی چین و به‌طور مشخص بهره‌برداری از ظرفیت‌های سازمانی در بریکس و شانگهای سعی می‌کند تا ضمن تسریع روند دلار زدایی، کشورها را به سمت استفاده از ارزهای محلی و همچنین سامانه‌های بانکی و پولی جایگزین سوئیفت سوق دهد. مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد که روسیه همچنان در فعال‌سازی کامل این سامانه پیام‌رسان با چالش روبه‌رو است. یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های فراوری روسیه، تحریم‌های غربی است که سبب شده تا کشورها از پیوستن به این شبکه پیام‌رسان خودداری کنند. هزینه بالای پیام‌های مالی در مقایسه با سوئیفت و شمار اندک کشورهای فعال در این سامانه نیز سبب شده تا مسکو در تحقق آمال دیپلماسی بانکی خود با چالش‌های پیچیده و دشواری روبه‌رو باشد.

دیپلماسی بانکی؛ تحلیل عملکرد روسیه در توسعه سامانه پیام‌رسان مالی اِس‌پی‌اِف‌اِس

۱. بیان مسئله

نظام پولی و مالی بین‌المللی موجود بدون تردید، ستون اصلی قدرت اقتصادی غرب و به‌ویژه ایالات متحده آمریکا است. این کشور با در اختیار داشتن سامانه‌های پیام‌رسان بانکی و گسترش روزافزون توانسته‌اند، شریان اقتصادی و مالی جهان را در اختیار خود قرار داده و از رهگذر آن می‌توانند کشورهایی که رفتارهای سیاسی یا اقتصادی ناهم‌سو دارند را تحت فشار اقتصادی قرار دهند. امروز تحریم‌های مالی و بانکی بین‌المللی یکی از پرکاربردترین نوع ابزارهای مالی قهرآمیزی است که طی سال‌های گذشته، کشورهایی همچون ایران و روسیه را در مسیر دشواری قرار داده است. در نتیجه این تحریم‌ها و تلاش غرب برای محدودسازی هرچه بیشتر آزادی عمل سیاسی و استقلال اقتصادی، روسیه که در حال حاضر بزرگ‌ترین و گسترده‌ترین تحریم‌های اقتصادی را تجربه می‌کند، سامانه پیام‌رسان

اس پی اف اس^۱ را در سال ۲۰۱۵ راه اندازی کرده تا بتواند ضمن تاب آوری در مقابل تحریم های غربی، اقتصاد خود را با استقلال بیشتری اداره کند.

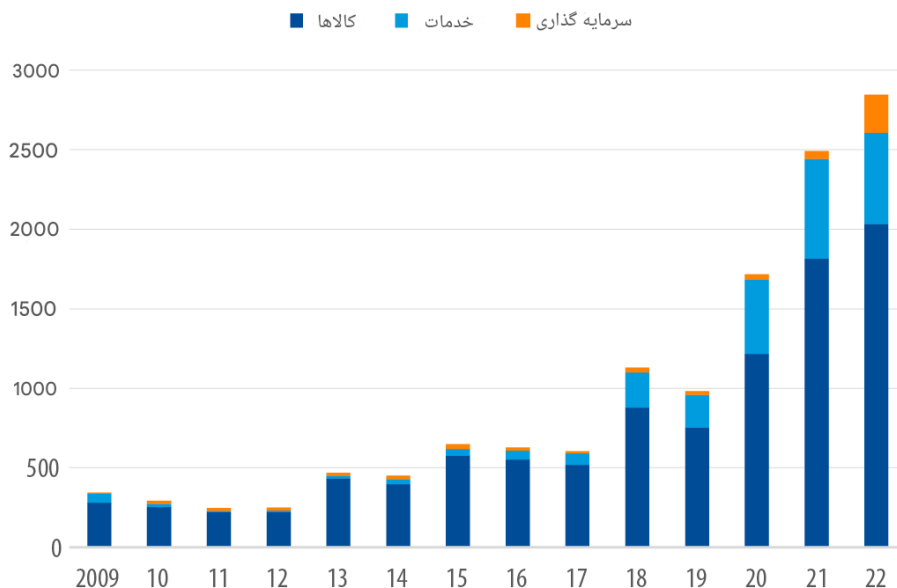
پرسشی که اکنون مطرح است، چگونگی توسعه سامانه های پیام رسان و زمینه های موفقیت یا شکست آن ها در مواجهه با محیط بین المللی است. در واقع چرا کشورها به سمت ایجاد این سامانه ها حرکت کرده و چه عواملی موفقیت یا شکست آن ها را تضمین می کند؟ پاسخ به این سؤال در واقع مسئله اصلی این سیاست نامه را تشکیل خواهد داد. مسئله ای که کمتر از سوی پژوهشگران مورد توجه قرار گرفته و نظام پولی و بانکی ایران نیز بسیار بدان نیاز دارد. آیا کشوری که به شدت متکی به درآمدهای دلاری است، می تواند با ایجاد سامانه های پیام رسان بانکی از پیامدهای مخرب ناشی از تحریم بکاهد؟ چه ارتباطی میان دیپلماسی بانکی یک کشور و شبکه داخلی بانک ها وجود دارد؟ روابط تجاری و اقتصادی کشورها با همسایگان و محیط بین المللی چه تأثیری بر تلاش های استقلال طلبانه مالی کشورها دارد؟ این موارد بخشی از سؤالاتی که با بررسی تجربه روسیه در توسعه سامانه پیام رسان اس پی اف اس می توان بدان ها پاسخ داد.

تمایل کشورها به برخورداری از سامانه های پیام رسان بانکی و قطع وابستگی به سوئیفت، صرفاً یک مسئله سیاسی یا کوتاه مدت نیست. بلکه باید آن را به مثابه یک پدیده اقتصادی بلندمدت مورد توجه قرار داد. در حقیقت، تمایل هرچه بیشتر کشورها به استقلال در پیام های رسان بانکی نشان می دهد که روند جهانی سازی به میزان قابل توجهی معکوس شده و روندهای منطقه ای سازی

1. System for Transfer of Financial Messages (SPFS)

یا ملی‌سازی جای آن را گرفته است. پدیده‌ای که از آن تعبیر به گسست ژئواکونومیک^۱ می‌شود، اکنون نه تنها در عرصه‌های تجاری و بازرگانی، بلکه به وضوح در شبکه‌های مالی و پولی بین‌المللی نیز قابل ردیابی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که اقتصاد جهانی روند معکوس همگرایی را تجربه می‌کند. در حالی که طی چند دهه همگرایی اقتصادی، جهان پیرامونی را به یکدیگر متصل و وابسته ساخته، در دو دهه گذشته، مرحله جدیدی از مبادلات مالی و اقتصادی شروع شده که با آسیب‌پذیری‌ها و اختلالات گسترده‌ای روبه‌رو است. در یک دهه گذشته، با وقوع تحولات گوناگون ژئوپلیتیک، روند تجارت جهانی بیش‌ازپیش دچار محدودیت شده است. در شکل ۱ می‌توان مشاهده کرد که از سال ۲۰۱۸ تا سال ۲۰۲۲، روند افزایش محدودیت‌های تجاری به صورت ناگهانی رشد چشمگیری داشته است.

منابع: هشدار تجارت جهانی؛ و محاسبات کارکنان صندوق بین المللی پول

شکل ۱. افزایش ناگهانی محدودیت های تجاری [۱]

همان طور که در شکل ۱ می توان مشاهده کرد حجم قابل توجهی از محدودیت های تجاری در بخش کالا بوده است. درواقع سالیانه طیف بیشتری از کشورها تلاش می کنند تا نسبت به واردات کالا و خدمات محدودیت ایجاد کنند. این روند حتی به بخش سرمایه گذاری نیز سرایت کرده و شاهد آن هستیم که سرمایه گذاری مستقیم خارجی نیز در سطح جهانی با روند منفی روبه رو است.

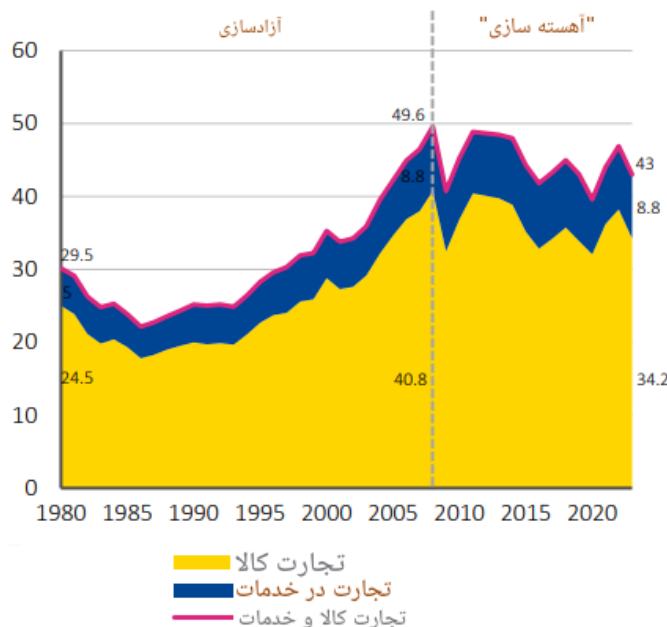

صندوق بین‌المللی پول^۱ «گسست ژئواکونومیک» را به مثابه الگویی از معکوس شدن سیاست همگرایی اقتصادی جهانی می‌نامند که تهدیدی برای جریان همگرایی اقتصادی است. در نتیجه بروز گسست ژئواکونومیک، کشورهای با درآمد پایین، بیشترین حجم آسیب را متحمل می‌شوند. در واقع این پدیده، مانع از نوآوری در بازارهای نوظهور و همچنین همکاری برای حل و فصل بحران‌های بین‌المللی می‌شود. کارشناسان در این زمینه معتقدند واگرایی‌های اقتصادی^۲ و تجاری در جهان معاصر بیشتر ریشه در دغدغه‌های امنیت ملی دارد که باعث شده تا کشورها وابستگی و اتکای خود را به دیگر کشورها کاسته و در مقابل، تولید داخلی و اشتغال را در اولویت قرار دهند. در نظم ازهم‌گسیخته اقتصادی جهانی، کشورها تمایل هرچه بیشتری به ملی‌سازی کالاهای ضروری و زنجیره‌های تأمین دارند. درواقع تحولات اقتصادی جهانی به‌گونه‌ای است که ثبات مالی که نظام برتن‌وودز^۳ مستقر ساخته را به تدریج برمی‌چیند [۲]. در نتیجه گسست ژئواکونومیک، آزادسازی تجارت تبدیل به آهسته‌سازی تجارت شده است. این واقعیت را می‌توان در شکل ۲ مشاهده کرد که از سال ۲۰۱۰ به بعد، این روند به تدریج آرام‌تر از گذشته شده است. براساس شکل ۲ در حالی که نسبت به تجارت آزاد از تولید ناخالص داخلی در جهان در سال ۲۰۱۰ به ۴۰٫۸ درصد رسیده اما در سال ۲۰۲۰ به بعد این میزان کاهش یافته و به ۳۴ درصد رسیده است.

1. International Monetary Fund (IMF)

2. Economic divergence

3. Bretton Woods system also known as gold exchange standard

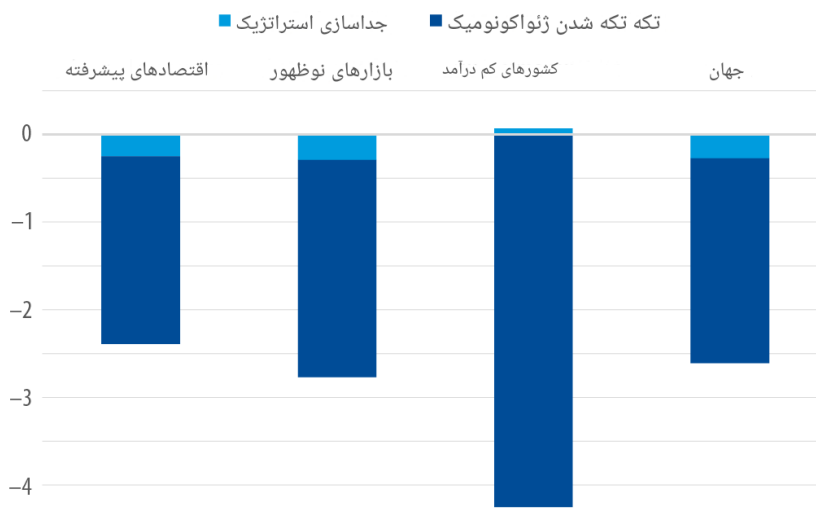
شکل ۲. تفکیک زمانی جهانی سازی و آهسته سازی تجارت [۲]

روند کاهش تجارت آزاد و آهسته شدن مبادلات کالا و خدمات، اقتصادهای در حال ظهور و یا با درآمد پایین را تحت فشار قرار داده است. همان طور که در بالا اشاره شده و در شکل ۳ نیز مشاهده می شود، آسیب هایی که در نتیجه بروز گسست ژئواکونومیک به کشورهای مختلف وارد می شود، متفاوت است. پیش بینی های انجام شده نشان می دهد که بازارهای نوظهور، در نتیجه تداوم گسست ژئواکونومیک، معادل ۲ تا ۳ درصد از تولید ناخالص داخلی را از دست می دهند.

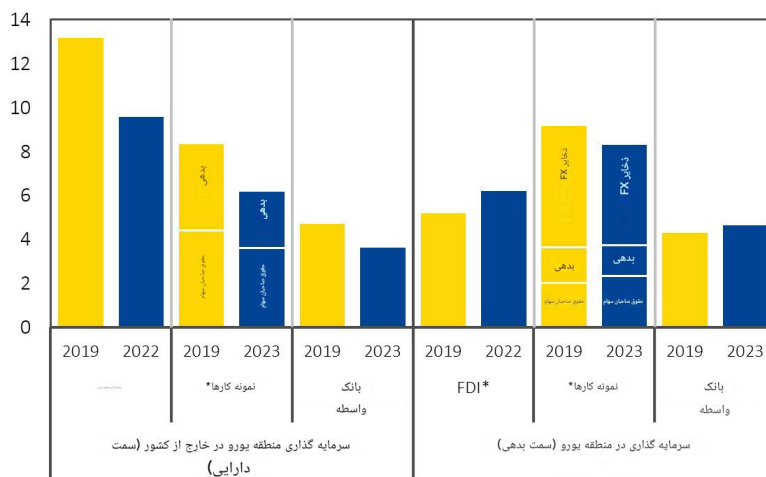
این مهم در اقتصادهای پیشرفته حدود ۲ درصد و در کشورهای کم‌درآمد تا ۴ درصد از تولید ناخالص داخلی را شامل می‌شود. این وضعیت نشان می‌دهد که در نتیجه گسست ژئواکونومیک و بروز موانع بیشتر در مسیر تجارت و سرمایه‌گذاری، کشورهای با درآمد پایین، در انتخاب میان بلوک‌های تجاری غرب (اروپا و ایالات متحده) و شرق، احتمالاً به سمت بلوک شرق سوق داده خواهند شد و در نتیجه این انتخاب، ممکن است متحمل آسیب‌های جدی شوند.

شکل ۳. پیامدهای گسست ژئواکونومیک در کشورهای مختلف [۱]

این آسیب از آنجا ناشی می‌شود که کشورهای نوظهور و با درآمد پایین‌تر، از مرزهای فناوری دورتر هستند. به طور کلی میزان آسیب به اقتصاد کشورها وابسته به میزان باز بودن اقتصاد آنها،

تجارت قبل از گسست، همجواری با دیگر بلوک های تجاری می باشد [۱]؛ به این معنا که هرچه یک اقتصاد بازتر بوده و قبل از گسست های ژئواکونومیک از حجم تجارت بیشتری برخوردار بوده و درعین حال در معرض همکاری و دادوستد با دیگر بلوک های تجاری باشد، احتمالاً کمتر از گسست ژئواکونومیک آسیب می بیند. یک نمونه از این وضعیت را می توان در شکل ۴ مشاهده کرد. محیط های ژئوپلیتیکی که از منطقه یورو دور هستند، بیش از پیش در نتیجه گسست ژئواکونومیک آسیب می بینند. بخشی از این کشورها را می توان در آسیا، آمریکای لاتین و آفریقا یافت.

شکل ۴. پیامدهای گسست ژئواکونومیک بر سرمایه گذاری در منطقه یورو [۲]

همان‌طور که در شکل ۴ مشاهده می‌شود، روند سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی^۱ اتحادیه اروپا در سال‌های ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۲، به صورت منفی در جریان است. پس از بروز بی‌ثباتی‌های ژئوپلیتیک در شرق اروپا، کشورهای این منطقه تمایل کمتری به خروج سرمایه از کشورهای مبدأ به سمت اقتصادهای خارج از این منطقه به‌ویژه مناطق دورتر دارند. این مسئله هم در شاخص سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، هم در سبد سرمایه^۲ و هم سرمایه‌گذاری به‌وسیله بانک‌های واسط، روند کاهشی داشته است.

افزایش تنش‌های ژئوپلیتیکی پیوندهای مالی منطقه یورو با سایر کشورها را تحت فشار قرار می‌دهد. شواهد تجربی تأیید می‌کند که کشورهای سرمایه‌گذار، سرمایه‌گذاری‌های کوچک‌تری را به شرکای با دیدگاه‌های متفاوت در سیاست خارجی اختصاص می‌دهند. این حساسیت به‌ویژه برای سرمایه‌گذاری‌های پرتفوی میان کشورهای عضو منطقه یورو مشهود است (شکل ۴). اگر فاصله ژئوپلیتیکی بین کشورها افزایش یابد، این سرمایه‌گذاری‌ها کاهش می‌یابد. عوامل ژئوپلیتیکی نیز می‌توانند در ترکیب ارزی ذخایر ارزی نقش داشته باشند. به عبارت دیگر در عصر گسست ژئواکونومیک، قرابت ژئوپلیتیک و همسویی سیاسی عاملی اصلی و تعیین‌کننده در شکل‌گیری روابط اقتصادی و مالی است [۳]. این مهم تنها به اروپا محدود نمی‌شود. در واقع الگوهایی از نظم جدید ژئواکونومیک که بر محوریت ائتلاف‌های سیاسی و نزدیکی جغرافیایی استوار شده در سایر مناطق جهان نیز تسری یافته است. همان‌طور که می‌توان در رفتار کشورهای آسیای جنوب شرقی

1. Foreign direct investment

2. Portfolio

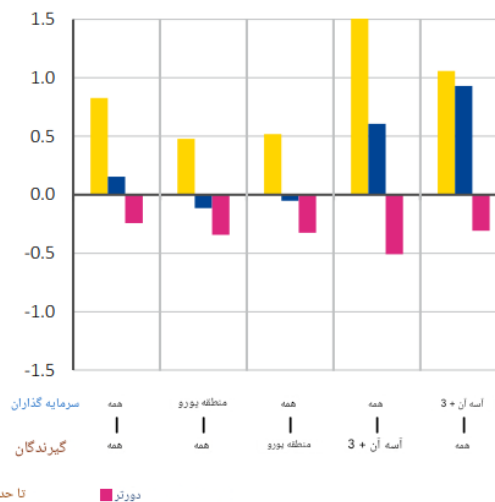

مشاهده کرد که تا چه اندازه می‌کوشند تا روابط اقتصادی و تجاری و مالی را در میان کشورهای نزدیک و دوست برقرار سازند. همان‌طور که در شکل ۵ مشاهده می‌شود، مقایسه رفتار سرمایه‌گذاری در آسه‌آن^۱ و منطقه یورو نشان‌دهنده، یک الگوی واحد است. در واقع هم در منطقه یورو و هم در آسه‌آن هرچه فاصله ژئوپلیتیکی بیشتر می‌شود، تمایل به سرمایه‌گذاری مستقیم یا پرتوفیلویی نیز کمتر می‌شود. از سوی دیگر بالاترین نرخ سرمایه‌گذاری مستقیم در هر دو، در مناطق نزدیک و دوست بوده است.

پانل الف. تخصیص سرمایه‌گذاری‌های فرامرزی

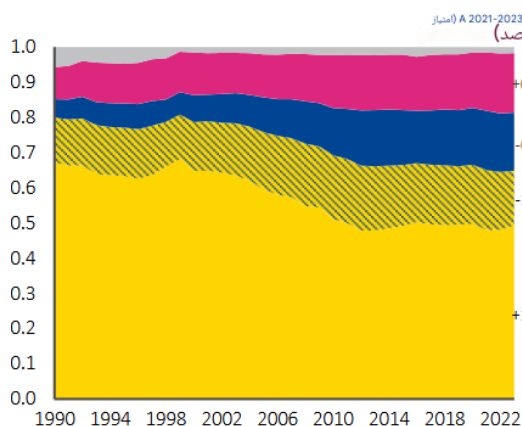
پانل ب. تخصیص سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی

شکل ۵. سرمایه‌گذاری فرامرزی و مستقیم خارجی در دو منطقه یورو و آسه‌آن [۲]

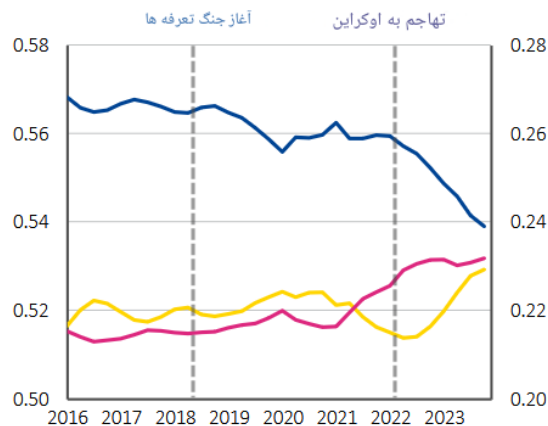
همان‌طور که در شکل ۵ می‌توان مشاهده کرد، تخصیص سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کاملاً متأثر از مؤلفه‌های ژئوپلیتیکی است. در حالی که سرمایه‌گذاری مستقیم در مناطق نزدیک و تا حدودی نزدیک کاملاً روند شتابان و مثبتی را تجربه کرده، اما در مناطق دیگر، وضعیت منفی است. در شکل ۶ می‌توان از زاویه‌ای دیگر، رابطه اتحادهای سیاسی و روابط تجاری و مالی را مشاهده کرد.

(سهم از کل تجارت کالا، 1990-2023)

- در کشورهایی که از نظر ژئوپلیتیکی نزدیک به ایالات متحده هستند (گروه 1)
- در کشورهایی که از نظر ژئوپلیتیکی نزدیک به چین هستند (گروه 2)
- تجارت در معرض خطر: بین گروه‌های 1 و 2
- تجارت کشورهای بی‌طرف (گروه 3)

(سهم تجارت جهانی درون/بین گروه‌های ژئوپلیتیکی)

- درون گروه‌ها
- بین گروه‌های همسو با آمریکا و چین (محور راست)
- بین کشورهای بی‌طرف و دو گروه دیگر (محور راست)

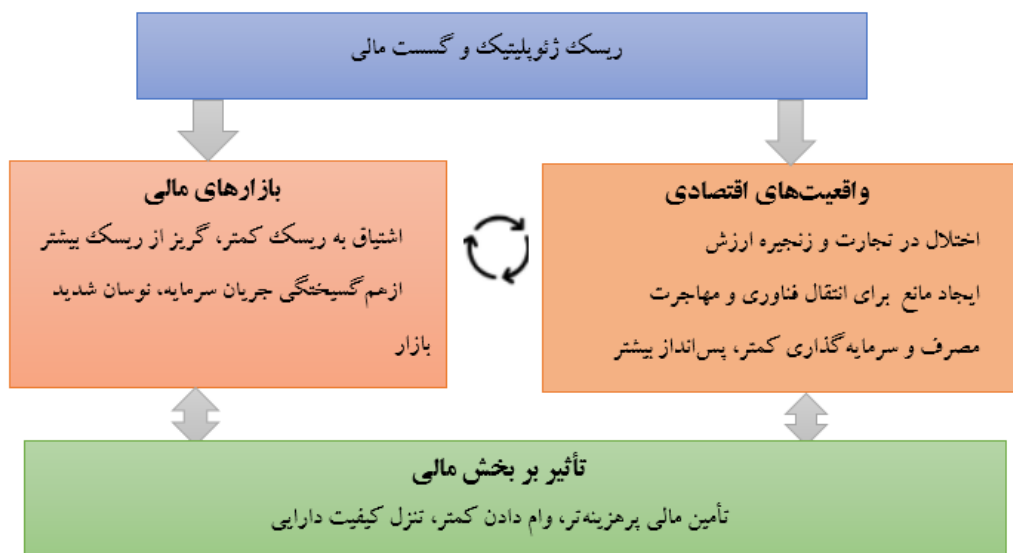
شکل ۶. روابط تجاری بر پایه گروه‌بندی‌های سیاسی و ژئوپلیتیک [۲]

همان‌طور که ملاحظه می‌شود سهم تجارت جهانی در داخل گروه‌بندی‌های سیاسی به‌ویژه پس از سال ۲۰۲۲ که هم‌زمان با شروع بحران اوکراین بوده، رشد چشمگیری داشته است. این در حالی

است که روی کار آمدن ترامپ در سال ۲۰۱۶ و آغاز جنگ تعرفه‌ها نیز نقطه آغاز واگرایی هرچه بیشتر تجارت جهانی بوده است. اما نقطه تحول گسست ژئواکونومیک را می‌توان در بحران اوکراین قلمداد کرد.

نکته مهمی که باید بدان اشاره کرد آن است که گسست ژئواکونومیک و مرکزی شدن ائتلاف‌های سیاسی و ژئوپلیتیک تنها در بخش تجاری محدود نشده و با خود گسست مالی را نیز به همراه آورده است. در واقع تغییر الگوهای تجاری و اولویت قرار گرفتن منطقه ژئوپلیتیکی در روابط اقتصادی دو و چندجانبه سبب شده تا روابط پولی و بانکی نیز تحت تأثیر قرار بگیرد.

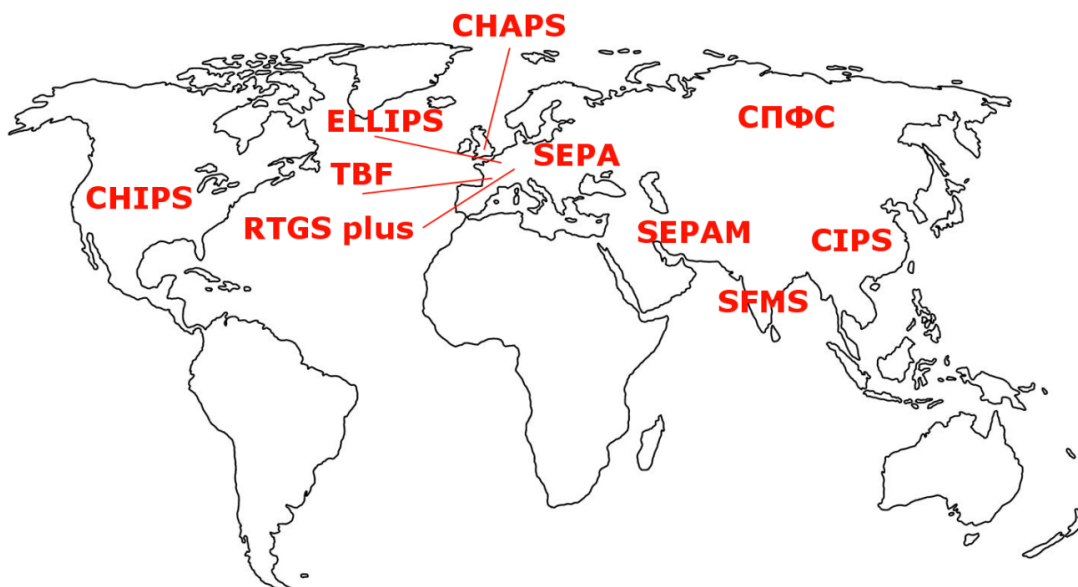
شکل ۷. گسست مالی در نتیجه ریسک‌های ژئوپلیتیک [۳]

همان‌طور که در شکل ۷ مشاهده می‌شود، گسست مالی در نتیجه بروز ریسک‌های ژئوپلیتیک سبب شده تا کشورها بیش‌ازپیش در تعاملات مالی بین‌المللی خود محتاط شوند. این بدان معنا است که کشورها دیگر تمایلی به سود بیشتر با ریسک بیشتر ندارند و بیشتر ترجیح می‌دهند تا از ابزارهایی برای ریسک کمتر استفاده کنند. در شرایط گسست مالی، انتقال فناوری و مهاجرت با دشواری همراه شده و درعین حال رشد اقتصادی و تورم نیز بیش‌ازپیش خواهد شد.

اما این پایان ماجرا نیست. در واقع کشورها در بن‌بست گسست ژئواکونومیک و رشد اقتصادی کمتر قرار نمی‌گیرند. اکنون که کشورها در بی‌ثباتی‌های ژئوپلیتیک نمی‌توانند از سنت‌های کلاسیک روابط بین‌المللی اقتصادی پیروی کنند، ناچار به بومی‌سازی یا منطقه‌ای سازی سازوکارهای اقتصادی روی آورده‌اند. در چنین شرایطی، بازارهای اقتصادی شاهد تکثیر سازوکارهای اقتصادی و مالی در کنار سازوکارهای رسمی هستند.

در این زمینه از جمله اقداماتی که کشورها برای گذار از وضعیت کنونی در دست اقدام قرار داده‌اند، ایجاد سامانه‌های پیام‌رسان مالی است که می‌تواند جایگزین سامانه سوئیفت شود. درحالی‌که سوئیفت به عنوان یک ابزار مالی از سوی غرب علیه کشورهای ناهمسو به کار گرفته می‌شود، کشورهای مختلفی تلاش کرده‌اند تا سامانه‌های مشابه به آن را ایجاد و مورد بهره‌برداری قرار دهند. کشورهایی همچون چین، هند، روسیه و جمهوری اسلامی ایران که تلاش می‌کنند تا رویکردهای مستقلی در عرصه اقتصاد سیاسی بین‌المللی دنبال کنند، طی سال‌های گذشته، سامانه‌های پیام‌رسان خود را ایجاد کرده‌اند. در تصویر ذیل، می‌توان شماری از سامانه‌های پیام‌رسانی که توسط کشورهای مختلف برای کاستن از نقش سوئیفت راه‌اندازی شده را مشاهده کرد.

شکل ۸. سامانه‌های پیام‌رسان و پرداخت بین بانکی ملی و منطقه‌ای [۴]

همان‌طور که در تصویر بالا مشاهده می‌شود، کشورهای مختلف سامانه‌های پیام‌رسان بانکی خود را راه‌اندازی کرده‌اند. در این زمینه می‌توان (با فاصله) به سامانه‌های چپس^۱ ایالات متحده آمریکا، تی‌بی‌اف فرانسه^۲، چاپس^۳ بریتانیا، سیپا^۴ اتحادیه اروپا، آرت‌یج‌یاس پلاس^۵ آلمان، به عنوان نمونه‌هایی از تلاش کشورها برای جبران کمبودهای سامانه سوئیفت اشاره کرد. در واقع با توجه به حجم تراکنش‌های

-
1. The Clearing House Interbank Payments System
 2. Transfers Banque de France
 3. Clearing House Automated Payments System
 4. Single Euro Payments Area
 5. Real-time gross settlement

فوق‌العاده بالای مالی از یک سو و کمبودهایی که سامانه سوئیفت در این زمینه دارد، کشورها می‌کوشند تا با کمک سامانه‌های دیگر این ضعف را جبران کنند. درحالی‌که کشورهای غربی مانند اروپا و ایالات متحده، سهامداران اصلی سامانه سوئیفت محسوب می‌شوند، حرکت جدیدی در کشورهای شرقی، به‌ویژه چین و روسیه آغاز شده است. این رویکرد در قالب سامانه‌هایی نظیر اس‌اف‌پی‌اس روسیه و سی‌پ‌اس چین نمود یافته است. علاوه بر چین و روسیه، ایران و هند نیز از پیشگامان توسعه سامانه‌های نوین پیام‌رسانی مالی به‌عنوان جایگزینی برای سوئیفت، محسوب می‌شوند [۴].

در نتیجه بروز گسست مالی و ژئواکونومیک و گسترش سازوکارهای تبادل پیام و اطلاعات، کشورها بیش‌ازپیش در جستجوی همکاری یا شریک برای خود هستند. این وضعیتی است که سبب شده تا کشورها برای گسترش و نهادینه‌سازی سازوکارهای مستقل خود، ایجاد ائتلاف یا موافقت‌نامه‌های پولی و بانکی را در دستور کار خود قرار دهند. در واقع می‌توان ادعا کرد که گسست ژئواکونومیک سبب شده تا کنش‌های دیپلماتیک میان کشورها بیش‌ازپیش رنگ و بوی مالی و اقتصادی به خود بگیرد. در شرایطی که کشورها از یک سو ناچار به تعاملات بین‌المللی در بخش مالی و تجاری هستند و از سوی دیگر نیز با فشار تحریم دولت‌مردان غربی مواجه‌اند، ظهور سازوکارهای دو یا چندجانبه در بخش مالی کاملاً محتمل خواهد بود. به مجموعه‌ای از این فعالیت‌های دیپلماتیک که در واقع تلاش می‌کند تا روابط بانکی، پولی و مالی یک کشور در تعامل با دیگر کشورها را مدیریت و تنظیم کرده و راه‌های جدیدی در برابر مسیرهای گذشته باز کند، دیپلماسی بانکی گفته می‌شود.

دیپلماسی بانکی به معنای مدیریت کارآمد روابط مالی در سطح بین‌المللی است که دولت‌ها با تنظیم روابط خارجی و اخذ تصمیم، روابط بانکی خود را هدایت می‌کنند. می‌توان به‌طور کلی خاطرنشان ساخت که دیپلماسی بانکی بخشی از دیپلماسی اقتصادی است که در مقایسه با دیگر مفاهیم، پیشرفت کمتری داشته است [۵]. در دیپلماسی بانکی، اگرچه وزارت خارجه جای خود را به بانک مرکزی می‌دهد؛ اما هدف تغییری نمی‌کند و آن تأمین منافع ملی کشور با کمک ابزار بانکی است. همان‌طور که می‌توان در تعریف آن گفت دیپلماسی بانکی به معنای استفاده از ابزارهای پولی برای دستیابی به اهداف سیاست خارجی یا استفاده از دیپلماسی برای نیل به اهداف پولی است [۶].

سه موضوع عمده در دیپلماسی بانکی دنبال می‌شود. نخست انتخاب رژیم پولی که شامل رژیم مبادله ثابت یا رژیم مبادله متغیر و یا بلوک پولی منطقه‌ای می‌شود. دومین موضوعی که در دیپلماسی بانکی مورد توجه قرار می‌گیرد، سطح نرخ مبادله است. سومین مسئله‌ای که در دیپلماسی بانکی مورد توجه است، موضع سیاست پولی در عرصه بین‌المللی است. این مسائل در دیپلماسی بانکی غالباً به سه شیوه دنبال می‌شود. دیپلماسی بانکی یک جانبه که شامل تصمیماتی است که یک دولت یا دیپلمات‌های بانکی آن به دیگر کشورها تحمیل می‌کنند. دیپلماسی بانکی دوجانبه که یک دولت با دولت دیگر پیرامون سه موضوع اصلی مطرح شده در بالا، مذاکره می‌کنند. سومین شیوه‌ای که در دیپلماسی بانکی به‌طور جدی مشاهده می‌شود، دیپلماسی بانکی چندجانبه است که طی آن چند دولت از طریق مؤسسات بین‌المللی همچون صندوق بین‌المللی پول یا سازمان

همکاری اقتصادی و توسعه یا ائتلافی از کشورها که به دنبال ترجیح سیاستی خاصی هستند، با یکدیگر مذاکره می‌کنند [۶]. با توجه به آنچه در این زمینه اشاره شد، اکنون می‌توان به تحلیل رفتار روسیه در توسعه سامانه اس‌پی‌اف‌اس پرداخت؛ اینکه روسیه چگونه توانست از رهگذر تحریم‌های سرسختانه غربی، سامانه پیام‌رسان بانکی خود را توسعه داده و اکنون آن را به عنوان یکی از جایگزین‌های سوئیفت در نظام مالی منطقه‌ای مطرح کند؟

۲. روسیه و عبور از تحریم‌های مالی

رویکردهای تهاجمی روسیه در سیاست خارجی و تلاش این کشور برای جلوگیری از گسترش ناتو^۱ به مرزهای پیرامونی طی یک دهه گذشته، منجر به بروز تنش‌های ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک با غرب شده است. نقطه آغاز تلاش‌های بین‌المللی روسیه برای جایگزینی سازوکارهای مالی و بانکی غرب را می‌توان به سال ۲۰۱۴ و اعمال تحریم‌های گسترده علیه نظام بانکی این کشور دانست. این سازوکار مالی از سال ۲۰۱۸ شروع به فعالیت کرده و از سال ۲۰۲۲ با شدت یافتن تحریم‌های غربی علیه روسیه، رونق بیشتری یافته است. در واقع سوئیفت روسی همسو با شدت و ضعف تحریم‌های غربی تحول و تکامل یافته است.

به منظور تحلیل دیپلماسی بانکی روسیه و اینکه مقامات کرملین طی چند سال گذشته چگونه توانسته‌اند سامانه‌های پولی و بانکی خود را در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی گسترش دهند، لازم است تا استراتژی دلار زدایی این کشور مورد توجه و بررسی قرار گیرد. در واقع روس‌ها سال‌هاست

1. NATO

که می‌کوشند تا نقش و سهم دلار را در اقتصاد خود کم‌رنگ کرده و این مسئله اکنون به نقطه‌ای رسیده که این کشور توانسته سامانه پیام‌رسان مالی خود را راه‌اندازی کند. در واقع روس‌ها از زمانی که وارد رویکردهای تقابلی با غرب شده و با تحریم‌های پولی و بانکی آن‌ها روبه‌رو شدند، به این نتیجه رسیدند که باید سهم دلار را در اقتصاد خود کم کنند. این مهم در واقع نشان داد که چگونه بی‌ثباتی‌های ژئوپلیتیک در کنار اهرم‌های مالی غرب، گسست ژئواکونومیک را در کنار کشورهای مختلف رقم‌زده و آن‌ها را به ایجاد سازوکارهای بدیل، تشویق کرده است.

در دهه ۱۹۹۰، دلار ایالات متحده آمریکا ارز غالب و مسلط بین‌المللی در روسیه بود که به عنوان اندوخته ارزی روسیه این کشور بین سال‌های ۱۹۹۵ تا ۱۹۹۸ مورد بهره‌برداری بانک مرکزی این کشور قرار گرفته بود. در این دوره به دلیل بی‌ثباتی گسترده اقتصادی که روس‌ها با آن روبه‌رو بودند، ناچار به استفاده از یک ارز باثبات بین‌المللی، همچون دلار، بودند تا بتوانند وضعیت اقتصادی خود را بهبود ببخشند. بعد از بحران مالی سال ۱۹۹۸، بانک مرکزی روسیه اقدام به سیاست‌گذاری جدید پولی برای نرخ مبادله ارزی کرد که طی آن روبل، در یک سیاست نرخ مبادله شناور، با دلار مبادله می‌شد. اما با روی کار آمدن پوتین در سال ۲۰۰۰ و تغییر در رویکردهای سیاست خارجی و اقتصادی این کشور، بانک مرکزی روسیه تصمیم گرفت تا به جای تمرکز بیشتر بر نرخ مبادله دلار با دیگر ارزها، سمت‌وسوی سیاست‌گذاری پولی خود را بر کنترل تورم و نقدینگی در بازار مالی داخلی قرار دهد. در نهایت در سال ۲۰۰۵، برنامه هدف‌گیری تورم از سوی بانک مرکزی این کشور مورد استفاده قرار گرفت. روسیه استراتژی ارزی خود را با هدف دلار زدایی از اقتصاد و تجارت خارجی خویش

به‌طور جدی پیش می‌برد. در این راستا می‌توان به اقدامات کلیدی ذیل در استراتژی دلارزدایی روسیه اشاره کرد.

۱-۲. توسعه سامانه مالی اس‌پی‌اف‌اس

اقدام جدی روسیه در دلارزدایی، توسعه توانمندی‌های داخلی در زمینه فرایندهای پرداخت بوده است. این کشور طی سال‌های گذشته به‌طور جدی تلاش کرد تا وابستگی خود به سامانه‌ها و زیرساخت‌های پولی و بانکی را کاهش دهد. روسیه در سال ۲۰۱۵، سیستم پرداخت الکترونیک ملی خود با نام «میر»^۱ را جایگزین «مستر کارت»^۲ کرد. این رویداد در حالی صورت گرفت که ایالات متحده آمریکا بعد از حمله روسیه به کریمه، دسترسی بانک‌های روسیه به سامانه‌های پرداخت بین‌المللی را قطع کرد. هم‌راستا با به‌کارگیری سامانه پیام‌رسان مالی میر، روسیه سامانه اس‌پی‌اف‌اس را جایگزین سوئیفت کرد. روسیه در عین حال تلاش کرده تا روبل دیجیتال را ایجاد کند تا بیش‌ازپیش وابستگی به ارزها و زیرساخت‌های غربی را کاهش دهد [۷]. در واقع یکی از کلیدی‌ترین راهکارهای دولت روسیه برای جلوگیری از پیامد تحریم‌های مالی و بانکی علیه این کشور را باید ایجاد زیرساخت‌های مناسب برای کاستن از سطح وابستگی به سوئیفت و دیگر زیرساخت‌های اروپایی و آمریکایی دانست. در همین راستا می‌توان حرکت این کشور به سمت راه‌اندازی سامانه اس‌پی‌اف‌اس را مطالعه کرد.

روسیه در دیپلماسی بانکی خود تکیه قابل‌توجهی بر روابط سیاسی و دیپلماتیک خود داشته است. به‌گونه‌ای که تلاش کرد تا با استفاده از شبکه متحدان و کشورهای نزدیک به خود، سوئیفت

1. Mir payment system
2. Mastercard

روسی را تقویت و بین‌المللی کند. اگرچه این سامانه با چالش‌ها و دشواری‌هایی روبه‌رو است که سبب شده تا فراگیری آن با کندی همراه شود؛ اما این کشور طی سال‌های گذشته اقدامات مثبت و سازنده‌ای را برای کاستن از نقش سوئیفت اروپایی برداشته است. در این زمینه باید خاطرنشان ساخت که روسیه چند گام کلیدی برای گسترش سامانه اس‌پی‌اف‌اس برداشته که تعدادی از آن‌ها در ذیل مورد اشاره قرار می‌گیرد.

یکی از کلیدی‌ترین اقدامات بانک مرکزی روسیه در خصوص سامانه اس‌پی‌اف‌اس، توسعه این سامانه بر اساس فرمت شبکه سوئیفت بوده است. این اقدام، گام بسیار مؤثری در گسترش این سامانه بوده است. در واقع طراحی این پلتفرم به‌گونه‌ای بوده که بانک‌های کشورهای مختلف دشواری کمتری برای استفاده از آن خواهند داشت. علاوه بر این، سامانه اس‌پی‌اف‌اس حجم بیشتری از پیام را در مقایسه با سامانه سوئیفت انتقال می‌دهد. در واقع این پیام‌رسان درحالی‌که قابلیت‌های ابتدایی سامانه سوئیفت را دارد، توانسته توانمندی‌های آن را ارتقا دهد. همین امر سبب شده تا کشورهای بیشتری برای استفاده از این سامانه تمایل نشان دهند. این سامانه در حال حاضر دارای ۴۰۰ کاربر است که عمده آن‌ها بانک می‌باشند. این سامانه علاوه بر بانک قابلیت به‌کارگیری از سوی تمامی نهادهای حقوقی و مالی را دارا است. باید خاطرنشان ساخت که این سامانه نیز همانند سوئیفت از شبکه استار^۱ استفاده می‌کند که تمامی اعضا از یک مرکز واحد به یکدیگر متصل می‌شوند [۸].

شایان ذکر است که سوئیفت حق عضویتی بالغ بر ۵۳ هزار دلار یا بیشتر را برای اتصال به این سامانه از اعضا مطالبه کرده و این میزان ممکن است برای هر مشتری جدید تا ۲۰۰ هزار دلار نیز

1. Star network

برسد؛ اما سامانه اس‌پی‌اف‌اس روسیه هیچ هزینه‌ای بابت عضویت از مشتریان دریافت نمی‌کند. همچنین در بخش ارائه خدمات نیز سوئیفت بالغ بر ۱۰ هزار یورو از اعضا اخذ می‌کند که این مبلغ در سامانه روسی، صفر می‌باشد. نباید از نظر دور داشت که مقایسه سوئیفت با اس‌پی‌اف‌اس از این حیث نمی‌تواند مقایسه کاملی باشد؛ چراکه سامانه سوئیفت با بیش از ۱۰ هزار بانک فعال در مقابل همتای روسی خود، با تعداد کمتر از هزار مورد، در این رقابت جلوتر است. با این حال، سیاست ارائه خدمات و حق عضویت رایگان در سامانه اس‌پی‌اف‌اس راهی است که روسیه برای جذب کشورهای بیشتر در پیش گرفته است [۸]. این در حالی است که به نظر می‌رسد توسعه این پیام‌رسان مالی بدون اقدامات مکمل، نمی‌تواند با موفقیت جدی همراه باشد. از این حیث روسیه برای اینکه بتواند فرایند دلار زدایی را به طور کامل پیش ببرد، نیازمند برخی اقدامات پولی و بانکی بوده که در ذیل بدان اشاره می‌شود. به طور کلی باید خاطرنشان ساخت که روسیه به منظور مقابله با تحریم و کاهش وابستگی به دلار، مجموعه‌ای از برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات بلندمدت را در دستور کار خویش قرار داده که همسو با تقویت و بهبود عملکرد سامانه اس‌پی‌اف‌اس، به طور تدریجی نقش دلار در اقتصاد این کشور کمرنگ شود.

۲-۱-۱. کاهش ذخایر دلاری نزد بانک مرکزی روسیه

مسکو در اقدام استراتژیک خود برای دلار زدایی، سهم دلار را در ذخایر ارزی خود کاهش داد. طی سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۰، بیش از یک سوم ذخایر ارزی بانک مرکزی روسیه، دلار آمریکا بوده است. در

جولای ۲۰۲۱، وزیر دارایی روسیه اعلام کرد که برنامه‌ها برای جایگزینی دلار در صندوق ثروت ملی روسیه در حال انجام است که بالغ بر یک سوم از ارزش ۱۸۶ میلیارد دلاری این کشور می‌شود [۷]. این مهم به طور مشخص کمک می‌کند تا روسیه با استفاده از سامانه اس‌پی‌اف‌اس، نقش دیگر ارزها را در ذخایر بانک مرکزی خود تقویت کند.

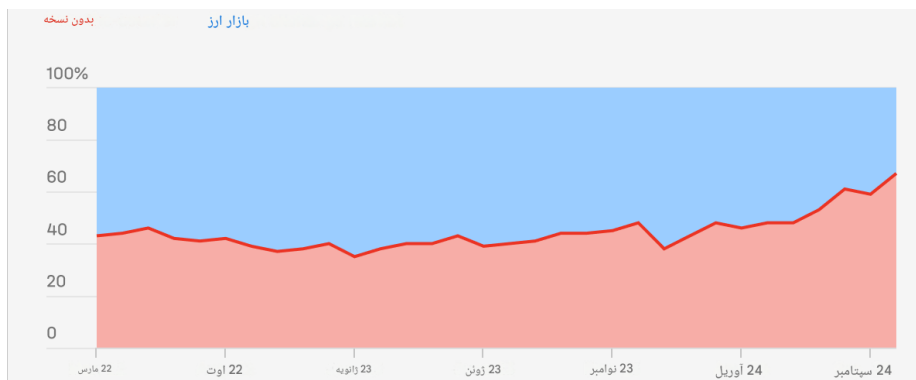
۲-۱-۲. کاهش سهم دلار در تجارت خارجی

روسیه در دومین اقدام خود تلاش کرد تا سهم دلار را در تجارت خویش کاهش دهد. دولت این کشور مذاکرات و توافقات پرشماری را با چندین کشور از جمله ترکیه، چین، هند، اعضای اتحادیه اقتصادی اوراسیا به منظور در اولویت قرار دادن ارزهای ملی در تجارت‌های دوجانبه دنبال کرد. در این زمینه دیپلماسی ارزی روسیه توانست موفقیت چشمگیری را به دست آورده و سهم دلار را به شدت کاهش دهد. در سه ماهه چهارم سال ۲۰۲۰، تنها حدود ۱۰ درصد از صادرات روسیه به کشورهای عضو بریکس با دلار انجام شده است. این در حالی است که در سال ۲۰۱۳ این میزان بالغ بر ۹۵ درصد بوده است [۷]. هرچه سهم دلار در تجارت خارجی کاهش یافته و در مقابل ارزهای دیگر، جایگزین آن شوند، احتمال اینکه سامانه اس‌پی‌اف‌اس بتواند با شمار بیشتری از کشورها ارتباط برقرار کند، نیز بیشتر می‌شود. در واقع روسیه با کمک این سامانه می‌تواند ارزهای ملی را بدون نیاز به استفاده از سامانه سوئیفت در تجارت خویش به کار بگیرد.

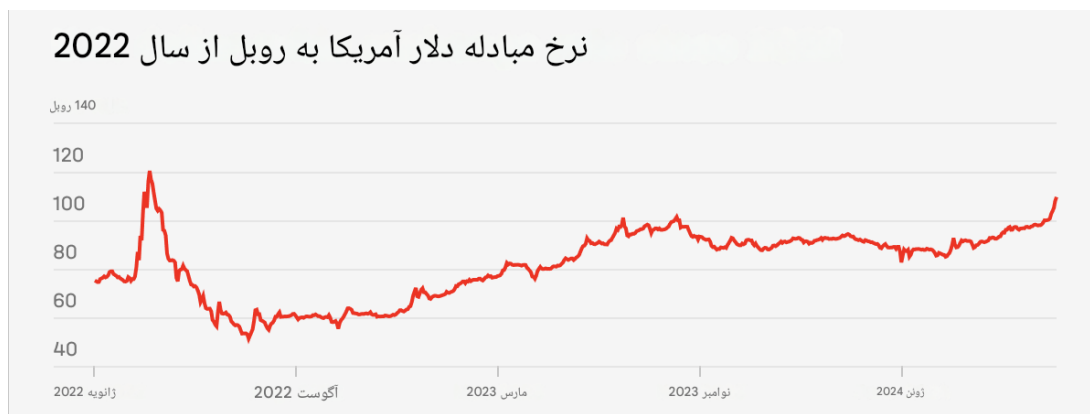
۲-۱-۳. تقویت ارزهای ملی در مبادلات تجاری دو یا چند جانبه

از جمله اقدامات مثبتی که روسیه برای تقویت سامانه‌های پولی خود انجام داد، تقویت ارزهای ملی در مقابل ارزهای بین‌المللی بود. روسیه سعی کرد تا همسو با دلار زدایی از تجارت خارجی خویش، روبلی‌سازی مبادلات مالی و بانکی خود را بهبود ببخشد. این در حالی است که در نتیجه اعمال تحریم‌های مالی غرب علیه روسیه، ساختار بازار ارزی این کشور به شدت غیر شفاف شده است. در نتیجه اعمال تحریم‌های گسترده غرب علیه روسیه، نقدینگی در بازار داخلی روسیه از بازار بورس به فرابورس منتقل شده که خود سبب ابهام و عدم شفافیت شده است (شکل ۹). علاوه بر این با اقداماتی که بانک مرکزی روسیه برای تقویت روبل در مقابل دلار انجام داد، توانست ارزش ارز ملی روسیه را در مقابل دلار حفظ کند. بانک مرکزی روسیه خرید ارز خارجی را در بازار داخلی در تلاش برای حمایت از روبل متوقف کرد. این امر سبب شد تا روند نزولی ارزش روبل در مقابل دلار کند شود [۸].

شکل ۹. تقویت فرابورس در مقابل بورس در روسیه [۸]

همان طور که در شکل ۱۰ نیز مشاهده می شود، تصمیماتی که بانک مرکزی روسیه در زمینه تقویت روبل در مقابل دلار اخذ کرد، توانست ارزش ارز ملی روسیه در مقابل دلار را حفظ کند. این مهم سهم بسزایی در تلاش های روسیه برای بین المللی سازی سامانه های بانکی و پولی خود دارد. درحالی که روسیه تلاش می کند تا کشورهای هرچه بیشتری را برای مبادله با روبل تشویق کرده و سامانه های ملی خود را بین المللی کند، تقویت روبل و جلب اعتماد کشورها به نظام پولی و بانکی روسیه می تواند در این زمینه نقش بسزایی ایفا کند.

شکل ۱۰. نرخ مبادله دلار-روبل از سال ۲۰۲۲ [۸]

شکل ۱۰ نشان می دهد که همسو با بروز بحران اوکراین ارزش روبل در مقابل دلار به شدت کاهش یافته است؛ اما به مرور زمان و با اعمال برخی سیاست های پولی و بانکی از سوی بانک مرکزی روسیه، روبل ارزش خود را حفظ کرد.

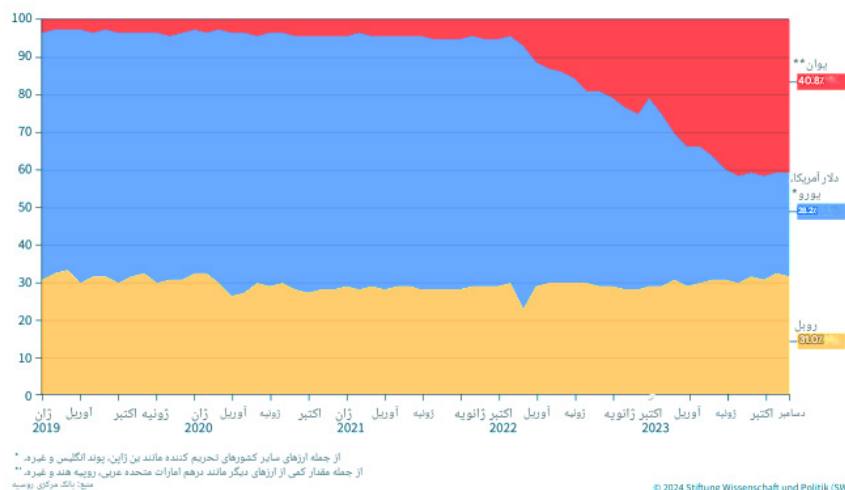

۲-۱-۴. اتصال به قدرت ارزی چین

از جمله اقدامات مهم روسیه در دیپلماسی ارزی، اتصال سامانه اس‌پی‌اف‌اِس به سامانه سیپس^۱ چین بوده است. در واقع روسیه تلاش کرد تا با این اقدام از قدرت ارزی چین در تجارت جهانی استفاده کند. در حالی که چینی‌ها هم با یک الگوی تهاجمی در حال ضربه زدن به دلار هستند و با ایجاد پیام‌رسان سیپس، اقتصاد خود را روزبه‌روز بین‌المللی می‌کنند، روس‌ها تلاش کردند تا با کمک سازمان‌های منطقه‌ای مشترک با این کشور، این دو سامانه را به یکدیگر متصل کنند. روسیه برای اینکه بتواند زمینه همکاری بانک‌های چینی را با بانک‌های روسی در بستر سامانه‌های ملی فراهم کند، ابتدا به بومی‌سازی و افزایش سهم یوآن در واردات اقدام کرد. در واقع روس‌ها تلاش کردند تا در تعامل با چین و همچنین دیگر کشورها سهم یوآن را در مقابل دلار یا یورو افزایش دهند. در شکل ۱۱ می‌توان ملاحظه کرد که طی سال‌های ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۳، سهم یوآن در واردات روسیه تا چه اندازه افزایش یافته است [۹].

1. Cross-Border Interbank Payment System (CIPS)

ترکیب ارز واردات روسیه
در درصد

شکل ۱۱. سبد ارزی واردات روسیه [۹]

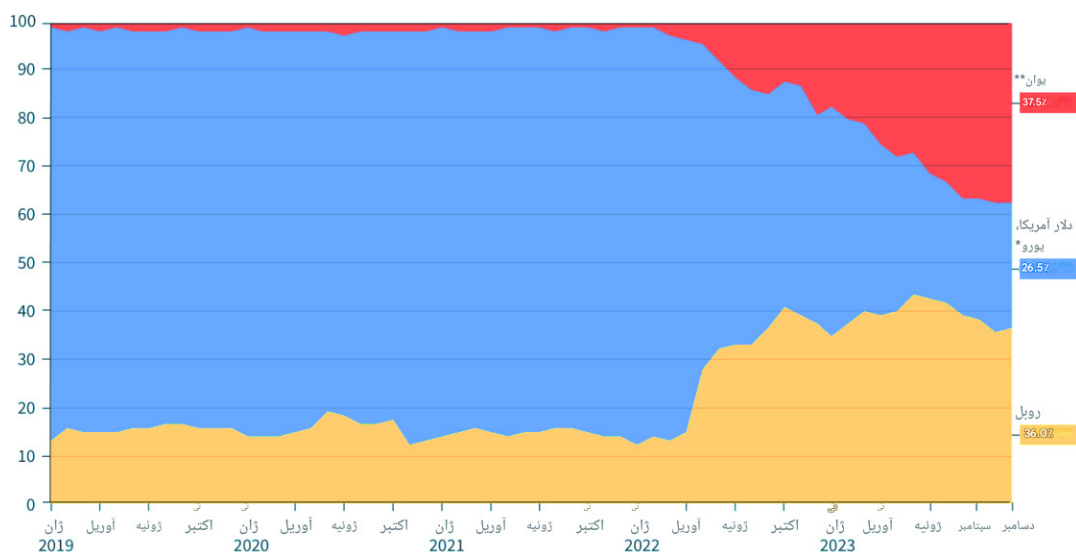
همانطور که شکل ۱۱ مشاهده می‌شود، درحالی‌که سهم دلار طی سال‌های ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۳ به شدت کاهش یافته و از سوی دیگر سهم روبل نیز با رشد بسیار اندکی افزایش داشته است؛ اما یوآن چین رشد خارق‌العاده‌ای را در این رابطه تجربه کرده است. به‌گونه‌ای که ۴۰٫۸ درصد از واردات روسیه طی این سال‌ها با استفاده از یوآن چین انجام شده است. مسکو با انگیزه‌ها و اهداف بلندمدتی در حال افزایش سهم یوآن در سبد ارزی خود است. این کشور می‌داند که برای ایجاد موازنه ارزی در برابر دلار آمریکا نمی‌تواند بر اقتصاد و ارز ملی خود تکیه کند. از این حیث تلاش می‌کند تا با کمک گرفتن از اقتصاد چین و سهم روبه افزایش یوآن در مناسبات مالی جهان، از فشار تحریم

کاسته و درعین حال اقتصاد خود را در برابر فشار ایالات متحده آمریکا و اروپا مقاوم سازد. علاوه بر واردات، بانک‌های روسی در زمینه صادرات نیز بر کاربرد یوآن چین تأکید دارند. در شکل ۱۲ می‌توان این واقعیت را مشاهده کرد که دولت روسیه چگونه با استفاده از یوآن در حال تقویت سامانه‌های بانکی ملی خود در ارتباط با چین است.

ترکیب ارزی صادرات روسیه
در درصد

از جمله ارزهای سایر کشورهای تحریم کننده مانند ین ژاپن، پوند انگلیس و غیره. *
از جمله مقدار کمی از ارزهای دیگر مانند درهم امارات متحده عربی، روپیه هند و غیره. **
منبع: بانک مرکزی روسیه

© 2024 Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP)

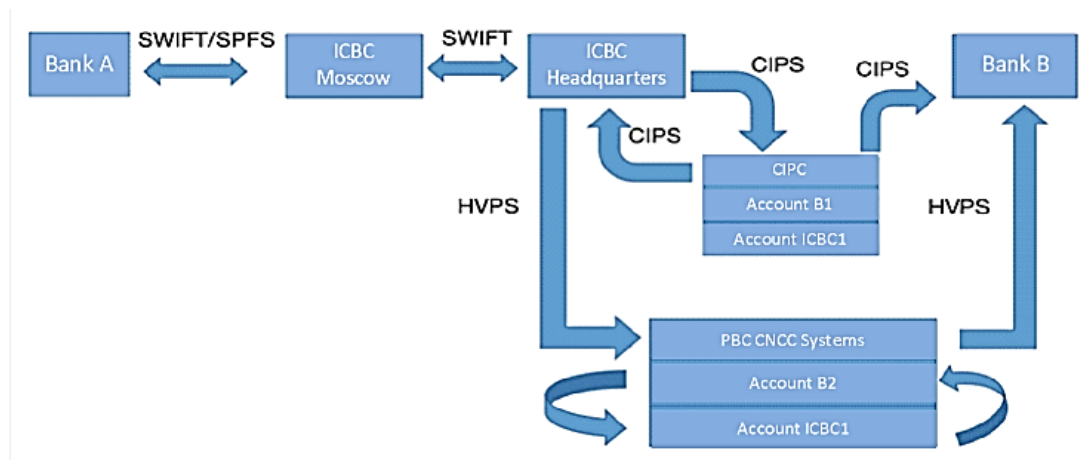
شکل ۱۲. سبد ارزی صادرات روسیه [۹]

همان طور که در شکل ۱۲ مشاهده می شود، روسیه توانست سهم یوان را از سبد صادراتی خود از کمترین میزان ممکن به بالاترین سهم برساند. در حالی که سهم یوان در صادرات روسیه در سال ۲۰۱۹ کمتر از ۵ درصد بوده، این میزان در دسامبر ۲۰۲۳ به ۳۷٫۵ درصد رسیده که بیشترین سهم یک ارز در صادرات روسیه است. به همین منوال، سهم روبل نیز رشد چشمگیری داشته و از ۱۲ درصد در سال ۲۰۱۹ به ۳۶ درصد در ۲۰۲۳ رسیده است. آنچه در این میان قابل توجه است کاهش شدید سهم دلار و یورو در صادرات روسیه بوده است. در حالی که روسیه تا سال ۲۰۱۹ بیش از ۹۰ درصد کالاهای خود را با استفاده از دلار و یورو صادر کرده است، در پایان سال ۲۰۲۳ این مبلغ به ۲۶٫۵ درصد رسیده است. البته همان طور که در شکل ۱۲ نیز ذکر شده، این درصد تنها سهم دلار نیست و سایر ارزها همچون ین ژاپن، پوند انگلیس و یورو را نیز در بر می گیرد.

با این حال باید خاطرنشان ساخت که هنوز دو طرف به دلیل برخی کمبودهای زیرساختی امکان جایگزینی کامل سامانه سوئیفت را ندارند؛ لذا هم اکنون نیز در انجام مبادلات بانکی، روسیه ناچار است تا در برخی از مراحل انتقال از سوئیفت استفاده کند. باید توجه داشت که نظام بانکی بین المللی معمولاً دارای دو مؤلفه کلیدی است: سامانه های پرداخت فرامرزی مانند چیس ایالات متحده آمریکا و یا سامانه سیپس چینی و مؤلفه دوم سامانه های پیام رسان که از آن جمله می توان به سوئیفت یا اس پی اف اس روسی اشاره کرد. لذا از آنجا که سامانه اس پی اف اس روسی نتوانسته تمامی کارکردهای مورد نظر را پوشش دهد، هم اکنون چین و روسیه نیز تا حدودی به سوئیفت وابسته اند. این در حالی است که برخی از تحلیل گران معتقدند ادغام دو سامانه

روسی و چینی و همچنین کمک گرفتن از بستر بلاکچین می‌تواند به میزان قابل توجهی به کاهش نقش و حتی دور زدن سوئیفت کمک کند [۱۰]. وابستگی روسیه و چین به سوئیفت را می‌توان از الگوریتم‌های پرداخت میان دو کشور - که با استفاده از سوئیفت یا اس‌پی‌اف‌اس انجام می‌شود - مشاهده کرد.

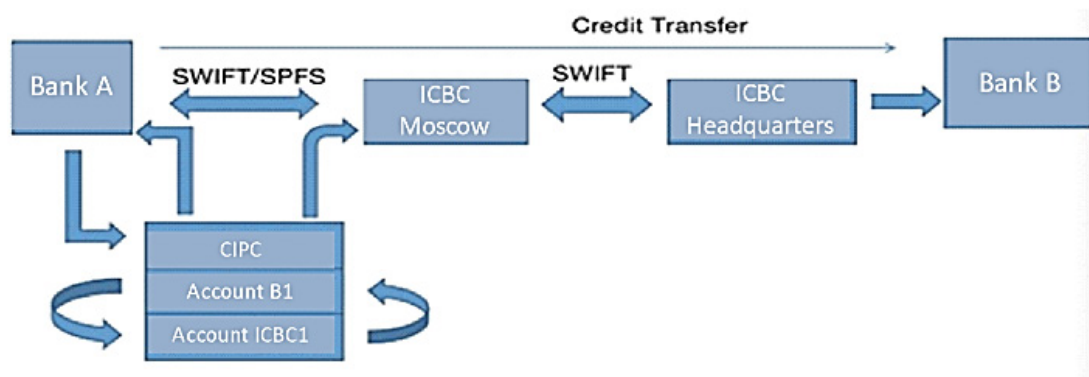

شکل ۱۳. الگوریتم پرداخت فرامرزی میان چین و روسیه با استفاده از یوان [۱۰]

همان‌طور که پیشتر اشاره شد، پرداخت برون مرزی میان چین و روسیه هنوز در مراحل وابسته به سوئیفت است. در شکل ۱۳ مشاهده می‌شود هنگامی که بانک صنعتی و بازرگانی چین قصد انتقال پیام از مقر مسکو به دیگر دفاتر را دارد، ناچار است تا از سوئیفت استفاده کند. درواقع این بانک که وظیفه تسویه حساب مالی میان شرکت‌های چینی و روسی را انجام می‌دهد، هنوز نمی‌تواند از

1. Industrial and Commercial Bank of China (ICBC)

سامانه اس پی اف اس روسیه استفاده کند. همین وضعیت را می توان در زمانی که پرداخت فرامری میان روسیه و چین - که با استفاده از روبل صورت می گیرد - نیز مشاهده کرد.

شکل ۱۴. الگوریتم پرداخت فرامری میان چین و روسیه با استفاده از روبل [۱۰]

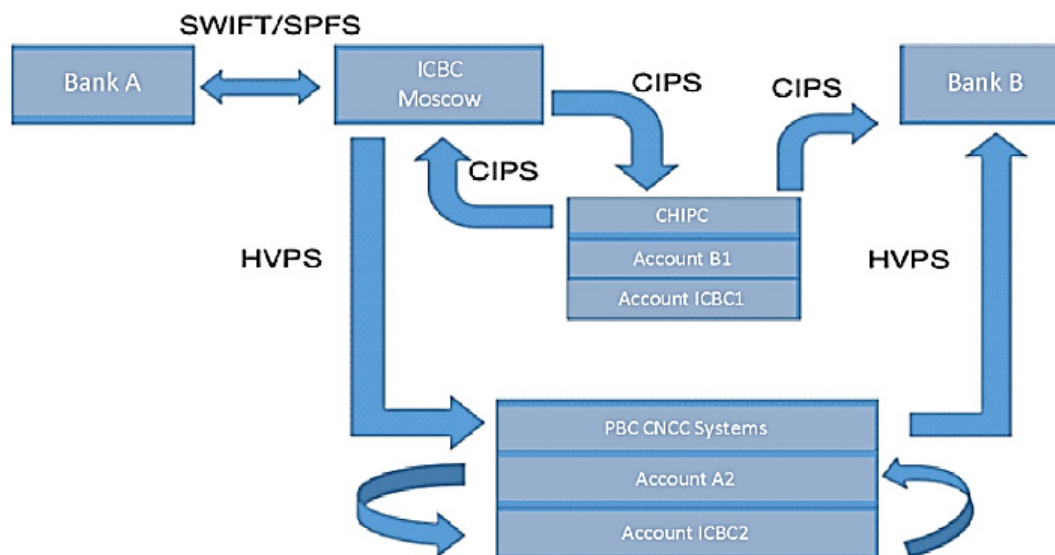
همان طور که در شکل ۱۴ می توان مشاهده کرد، در تراکنش های روبلی میان روسیه و چین نیز همچنان سوئیفت نقش مهمی را ایفا می کند. در این زمینه روشی که روسیه در پیش گرفته و تلاش می کند تا با کمک چین، سوئیفت را به طور کامل از میان بردارد، نیازمند برخی سازوکارهای فنی از سوی چین است. در واقع روسیه اگر بخواهد به طور کامل از سوئیفت بی نیاز شود، باید این میسر را از طریق چین انجام دهد.

سازوکار به این صورت خواهد بود که چین از طریق سامانه پرداخت بین المللی سیپس، از یک سو، به دنبال همکاری با سوئیفت در پیام رسانی برای گسترش پایگاه مشتریان یوآن است. از سوی دیگر، سیپس فرصتی را برای شرکت کنندگان مستقیم خارج از کشور فراهم می کند تا مستقیماً

از طریق یک خط خصوصی بین‌المللی اترنت^۱ به آن متصل شوند. در صورت استفاده از خط خصوصی بین‌المللی اترنت، پرداخت به یوان از روسیه به چین از طریق بانک صنعتی و بازرگانی چین، نیازی به ارسال پیام از طریق سوئیفت ندارد [۱۰]. بنابراین مسیری که روسیه انتخاب کرده و می‌کوشد تا با اتصال به قدرت ارزی چین، سوئیفت را از میان بردارد؛ احتمالاً در آینده تحقق می‌پذیرد. این مسیر در نمودار ذیل مشخص شده است.

شکل ۱۵. الگوریتم حذف سوئیفت از مبادلات بانکی روسیه با چین با یوان [۱۰]

همان طور که در شکل ۱۵ مشخص شده، در صورتی که سیپس چین بتواند از خط خصوصی بین‌المللی استفاده کند، احتمال اینکه به طور کامل سامانه سوئیفت از تجارت با روسیه کنار گذاشته شود، بسیار بالا خواهد بود. همانطور که در اینجا نشان داده شده برخلاف الگوریتم‌های قبلی، دیگر اتصال به دفتر بانک صنعتی و بازرگانی چین در مسکو نیازی به سوئیفت نداشته و سیپس می‌تواند به تنهایی این فرایند را عملیاتی کند.

۲-۱-۵. سازمان‌های منطقه‌ای؛ بستر نهادی توسعه سامانه‌های پولی و بانکی روسیه

روسیه با استفاده از سازمان‌های منطقه‌ای همچون بریکس^۱، اتحادیه اقتصادی اوراسیا^۲ و سازمان همکاری شانگهای^۳ تلاش می‌کند تا بسترهای نهادی گسترش سامانه‌های پیام‌رسان بانکی و پولی خود را گسترش دهد. سیاست‌های دلارزدایی در سازمان‌های منطقه‌ای همچون بریکس از سوی کشورهای عضو می‌تواند به تقویت سامانه‌های بانکی و پولی جایگزین سوئیفت کمک کند. در همین راستا، ریاست جمهوری روسیه تلاش فراوانی برای ایجاد ارز مشترک میان کشورهای بریکس کرده که در واقع زمینه‌ساز بهبود وضعیت سامانه‌های پولی و بانکی این کشور خواهد بود [۱۱].

روسیه در سازمان همکاری شانگهای به طور فعالانه تلاش می‌کند تا ابزارهای وادارسازی غرب را خنثی کند. کاستن از نفوذ و سهم دلار در تجارت منطقه‌ای کشورهای عضو این سازمان، نمونه بارز و کاملی از این مهم است. کنسرسیوم بین‌بانکی که با حمایت روسیه و با حضور تأثیرگذار «وب

1. BRICS

2. Eurasia Economic Union (EAEU)

3. Shanghai Cooperation Organization

بانک» این کشور در حال پایه‌گذاری شبکه‌های منطقه‌ای پولی و بانکی است، بیانگر آن است که مسکو تلاش می‌کند تا محدودیت‌های ایجادشده از سوی غرب در این زمینه را برنتابد و از تمامی ظرفیت‌های خود برای کنار گذاشتن سازوکارهای غرب محور استفاده می‌کند. روسیه ضمن تشویق شرکای تجاری خود به استفاده از پول‌های ملی؛ با توسعه سامانه‌های بین بانکی اس‌پی‌اف‌اس، می‌کوشد تا نقش سوئیفت را در ارتباطات مالی خود به حداقل برساند [۱۲]. در این زمینه، باید افزود که روسیه از طریق ارتباط هرچه بیشتر اقتصاد کشورهای عضو این سازمان‌ها و همچنین ایجاد زیرساخت‌های پولی و بانکی می‌کوشد تا بیش از پیش بتواند نظم مالی مورد نظر غرب را آسیب‌پذیر کند. این در حالی است که مسکو بر استفاده از روبل در این سازمان‌ها نیز تأکید نداشته و می‌کوشد تا با استفاده از ارزهای محلی دیگر کشورها، همچون روپیه هند و یا یوان چین، مبادلات مالی در میان اعضای این سازمان‌ها را هدایت کند.

۲-۱-۶. روبل دیجیتال

اقدام دیگری که روسیه به منظور تقویت سامانه پیام‌رسان بانکی خود انجام داده، راه‌اندازی روبل دیجیتال بوده است. با توجه به اینکه مقامات روسی تلاش می‌کنند تا سیستم انتقال پول خود را بر اساس بلاکچین مستقر کنند؛ راه‌اندازی روبل دیجیتال، گامی بلند در زمینه تقویت سامانه اس‌پی‌اف‌اس بوده است. در این راستا، مقامات روسی به طور رسمی اعلام کرده‌اند که قصد دارند تا سامانه پیام‌رسان مالی خود را به بلاکچین تغییر دهند [۱۳]. در این راستا بانک مرکزی روسیه در

سال ۲۰۲۰، اقدامات خود برای راه اندازی روبل دیجیتال را آغاز کرد و در سال ۲۰۲۳ برای نخستین بار، به طور آزمایشی ۱۳ بانک روسی را برای ارزیابی تراکنش های پرداختی با استفاده از روبل دیجیتال وارد مرحله عملیاتی کرد. روبل دیجیتال به گونه ای طراحی شده است که به طور ایمن در کیف پول های^۱ تخصصی که مستقیماً توسط بانک روسیه مدیریت می شود، ذخیره شود. به این ترتیب به بانک مرکزی نظارت کامل جهت صدور و گردش روبل های دیجیتال می دهد. در عین حال برخلاف رمزارزها، روبل دیجیتال از منطق ارزهای دیجیتال بانک های مرکزی^۲ پیروی می کند که از مزیت های قابل توجهی نسبت به سایر رمزارزها، برخوردار است. روسیه با هدف مستقیم تضعیف سوئیت این سیستم جدید را در دستور کار قرار داده است. پس از قطع بانک های بزرگ روسیه از سوئیت، مقامات روسیه به دنبال راه حلی نظام مند برای دست اندرکاران فعالیت های اقتصادی بین المللی هستند. استفاده از نقل و انتقالات برون مرزی در قالب یک ارز دیجیتال بانک های مرکزی، ممکن است راه حل جذابی را ارائه دهد؛ به ویژه از آنجایی که بانک روسیه قصد دارد پلتفرم روبل دیجیتال را با سایر پلتفرم های ارزهای دیجیتال بانک های مرکزی سازگار کند. حتی قبل از فوریه ۲۰۲۲، مقامات بانک روسیه اشاره کرده بودند که این تصمیم راهی برای کاهش وابستگی روسیه به سوئیت است.

بر اساس پیش نویس دستورالعمل های بانک مرکزی روسیه، بانک های خارجی ممکن است بتوانند از سال ۲۰۲۵ حساب های روبلی دیجیتال باز کنند. چنین فرصتی در درجه اول باید به بانک های خارجی که به فعالیت های اقتصادی بین المللی خدمات می دهند، داده شود. با اتصال

1. Digital Wallet

2. Central Bank Digital Currencies (CBDCs)

به پلتفرم بانک روسیه، آن‌ها می‌توانند با همان حساب‌های اصلی، حساب‌هایی را به روبل دیجیتال باز کنند. با این حال، اگر روبل دیجیتال یا عملیات مربوط به آن به هدف تحریم‌های غرب تبدیل شود، بانک‌های خارجی تمایل به همکاری با آن را از دست خواهند داد [۱۶].

۲-۱-۷. شبکه پرداخت میر کارت

در کنار توسعه سامانه پیام رسان اس پی اف اس که کار سوئیفت را برای روسیه انجام می‌دهد، مسکو اقدام به ایجاد یک سامانه پرداخت برون مرزی نیز کرده است. این سامانه به کشورهای عضو امکان می‌دهد که از بانک‌ها و درگاه‌های مالی روسیه خرید کنند. این سامانه از سال ۲۰۱۷ راه‌اندازی شد اما از سال ۲۰۲۲ و با خروج ویزا کارت و مستر کارت از روسیه، بیش از ۷۰ درصد تراکنش‌های مالی در این کشور با استفاده از میرکارت صورت می‌پذیرد [۱۷]. این شبکه پرداخت ابتدا از سوی شرکت‌هایی همچون هواپیمایی و راه‌آهن روسیه مورد استفاده قرار گرفت و به‌طور تدریجی از سوی دیگر شرکت‌ها در داخل روسیه مورد توجه واقع شد. رشد روزافزون کاربرد این شبکه پرداخت سبب شد تا وزارت خزانه‌داری آمریکا در سپتامبر ۲۰۲۲، خدمات دهی به میر کارت را در فهرست تحریم‌ها قرار دهد [۱۸]. سامانه میر کارت یک شبکه پرداخت همچون سپس چین یا مسترکارت است. البته باید خاطرنشان ساخت که تلاش روسیه برای جایگزینی سازوکارها و زیرساخت‌های مالی غرب با چالش‌های فراوانی نیز روبه‌رو بوده است. بزرگ‌ترین چالشی که اکنون روسیه با آن روبه‌رو است، مسئله تحریم‌های غربی است که دامن کشورهای غربی که حاضر به همکاری با روسیه در این سامانه می‌شوند را می‌گیرد. در واقع بسیاری از کشورها از ترس تحریم‌های غرب علیه سامانه پیام رسان بانکی روسیه، حاضر به همکاری

با این کشور نمی‌شوند. از سوی دیگر روسیه با چالش پرداخت پول گاز صادراتی به اروپا روبه‌رو بوده است. این مهم سبب شده بود که مسکو مشکل ایجاد شده را با الزام پرداخت پول گاز به روبل تا حدودی حل کند. در این شرایط واردکننده گاز از گازپروم بانک^۱ می‌خواهد که یورو را به روبل تبدیل کند. گازپروم بانک این کار را با استقراض روبل از بانک روسیه انجام داده و در نتیجه ذخایر (سپرده) خود را در بانک روسیه افزایش می‌دهد. این استقراض در مقابل هر وثیقه‌ای (از جمله یورویی) که از بانک واردکننده گاز دریافت کرده است، قابل انجام می‌باشد. سپس گازپروم بانک روبل‌هایی را که از بانک روسیه وام گرفته است، به حساب روبلی واردکننده گاز منتقل می‌کند. گازپروم بانک می‌تواند به نمایندگی از واردکننده گاز، با برداشت از سپرده‌های خود در بانک روسیه، روبل به دولت روسیه پرداخت کند. به طور رسمی، با پرداخت‌های روبلی از طریق گازپروم بانک، تحریم‌ها نقض نمی‌شود. با این حال، ممکن است مشکلی در مورد نقض قرارداد وجود داشته باشد. از آنجایی که قراردادها به یورو هستند؛ تا جایی که به واردکننده گاز اروپایی مربوط می‌شود، به محض انجام انتقال یورو، پرداخت‌ها نهایی شده است. با این حال، فرایندی که پرداخت‌های روبلی (برای صادرکننده روسی) را شناسایی می‌کند، تا زمانی که پرداخت روبل انجام نشود، پرداخت نهایی نشده است. درحالی‌که هیچ ریسک مبادله‌ای وجود ندارد زیرا واردکننده یورو را پرداخت می‌کند، در طول دوره بین انتقال یورو به گازپروم بانک و تبدیل آن‌ها به روبل، واردکننده اروپایی ریسک طرف مقابل را متحمل می‌شود. علاوه بر این، همان‌طور که قبلاً ذکر شد، گازپروم بانک ممکن است برای معامله نرخ ارز، کارمزدی دریافت کند، که نقض قرارداد است و قیمت گاز را به صورت مخفیانه افزایش می‌دهد [۱۹].

1. Gazprombank (GPB)

۳. جمع‌بندی

تجربه روسیه در زمینه توسعه سامانه‌های مالی و بانکی نشان می‌دهد که موفقیت در گسترش این شبکه‌های پرداخت نیازمند اقدامات چندجانبه و چندبعدی است. درواقع علاوه بر توسعه زیرساختی که لازمه ابتدایی این سیاست‌ها است، مجموعه‌ای از اقدامات خارجی و بین‌المللی نیز برای توسعه این پیام‌رسان‌ها لازم به نظر می‌رسد. در این راستا، جمهوری اسلامی ایران با توسعه پیام‌رسان سپام، سهم خود را در شرایط گسست مالی ایفا کرده است. اما این گام مثبت نیازمند اقدامات تکمیلی پرشماری است که در این زمینه می‌توان از استراتژی دفاع مالی روسیه که در این سیاست‌نامه موردتوجه قرار گرفت استفاده کرد. چند مورد از توصیه‌های ذیل را می‌توان در این زمینه معرفی کرد. سامانه پیام‌رسانی مالی الکترونیکی (سپام)^۱ به‌تنهایی نمی‌تواند بار تحریم سوئیفت را به دوش بکشد. از این حیث لازم است تا جمهوری اسلامی ایران به‌منظور خنثی‌سازی تحریم‌های مالی، اقدام به ایجاد ریال دیجیتال کند. همان‌طور که روسیه با تلاش برای ایجاد روبل دیجیتال سعی کرده تا از فناوری بلاکچین برای انجام تبادلات مالی استفاده کند. بنابراین ایجاد سامانه‌های پیام‌رسان به‌تنهایی نمی‌تواند در برابر تحریم، کار مهمی از پیش ببرد.

جمهوری اسلامی ایران باید پیوندهای محکم و درهم‌تنیده‌ای با قدرت‌های ارزی ایجاد کند. درحالی‌که ایران اکنون بخشی از مبادلات خود با چین را از طریق درهم امارات انجام می‌دهد، به نظر می‌رسد بهتر است تا ضمن معامله مستقیم با چین از کانال یوآن، از ظرفیت‌های ارزی چین به‌ویژه در زمینه سامانه سیپس نهایت استفاده را ببرد. همچنین به نظر می‌رسد جمهوری اسلامی ایران می‌تواند در کنار

1. System for Electronic Payment messaging (SEPAM)

توسعه سامانه‌های پیام‌رسان، سامانه‌های پرداخت برون‌مرزی را نیز تجربه کند. در واقع همسو با کشورهای که به دنبال دلارزدایی از تجارت خارجی خود هستند که بخش قابل توجهی از این کشورها در مرزهای پیرامونی ما قرار دارند، ایران می‌تواند با ایجاد سامانه‌های ملی یا مشترک پرداخت برون‌مرزی، بیش‌ازپیش در زمینه‌ی کاستن از نقش دلار در تجارت خویش گام بردارد. اگرچه مسئله تحریم همچنان به عنوان یک سد مهم پیش روی همکاری‌های مالی و پولی ایران با دیگر کشورها است؛ اما چنانچه نگاهی چندجانبه به این همکاری‌ها داشت و توسعه این سامانه‌ها را در بستر بلاکچین قرار داد، می‌توان بخش مهمی از تحریم‌ها را کم‌اثر یا حتی خنثی ساخت. گام مهم دیگری که جمهوری اسلامی ایران می‌تواند در زمینه دلارزدایی از تجارت خویش بردارد، تقویت روابط پولی و بانکی در سازمان‌های منطقه‌ای است. جمهوری اسلامی ایران که در شمار قابل توجهی از سازمان‌ها و پیمان‌های منطقه‌ای دارای عضویت فعال است، می‌تواند روابط خود با کشورهای عضو را مبتنی بر سامانه‌های ملی و منطقه‌ای توسعه دهد. این شکل از روابط با توجه به اینکه در بستر سازمانی توسعه می‌یابد، نسبت به روابط خارج از چارچوب‌های سازمانی دارای استحکام و ماندگاری بیشتر خواهد بود.

در نهایت به نظر می‌رسد جمهوری اسلامی ایران به منظور دلارزدایی از تجارت خارجی خویش می‌تواند از ظرفیت‌هایی که در زمینه صادرات نفت ب-رخوردار است، استفاده کند. درحالی‌که روسیه توانست با الزام کشورهای واردکننده به پرداخت روبلی، بخشی از پیامدهای تحریم‌های مالی را جبران کند، جمهوری اسلامی ایران هم می‌تواند تمام یا حتی الامکان بخشی از صادرات نفت و گاز خود را بر اساس ریال انجام دهد. اگرچه ریسک این اقدام بالا بوده و ممکن است به از دست رفتن بازار منتج شود.

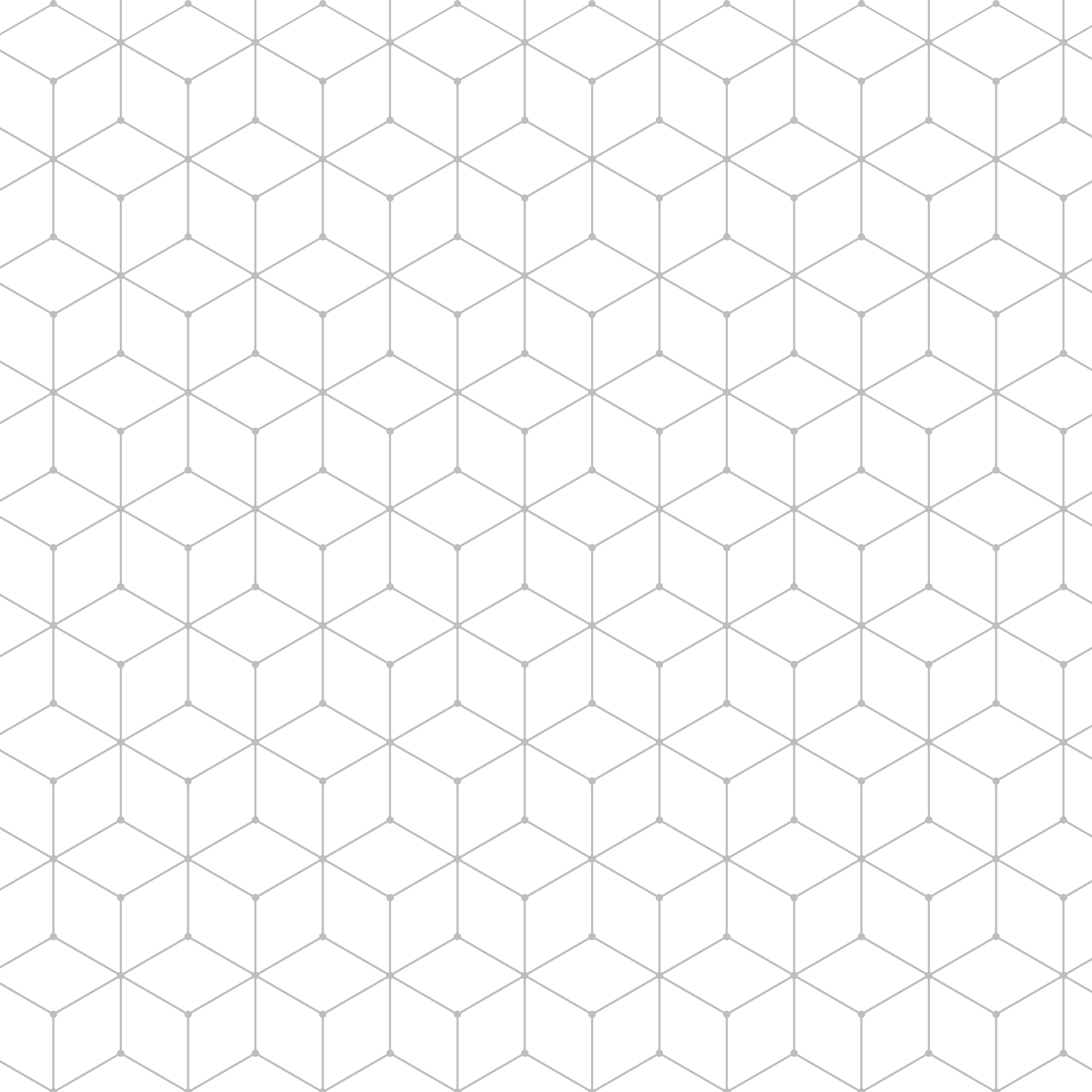

منابع

- [1] Aiyar, M. S., Chen, M. J., Ebeke, C., Ebeke, M. C. H., Garcia-Saltos, M. R., Gudmundsson, T., ... & Trevino, M. J. P. (2023). Geo-economic fragmentation and the future of multilateralism. International Monetary Fund.
- [2] Hakim, Shirin, Cheraghalou, Amin Mohsen (2024), Geo-economics Fragmentation and Net-Zero Targets, Geo-Economics Center, Atlantic council at <https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2024/04/Amin-Mohseni-and-Shirin-Hakim-Geoeconomic-Fragmentation-> n.d.
- [3] Hudecz, G., Lauwers, A., Mimir, Y., Schiliuk, G., Ong, L. L., Zhao, H., & del Rosario, D. (2024). Geoeconomic fragmentation: implications for the euro area and ASEAN+ 3 regions (No. 23).
- [4] RSKH.Digital. (2023, April 6). SPFS, SWIFT, CIPS, and others: How interbank payments work. Habr. Available at: <https://habr.com/ru/companies/rshb/articles/726986>
- [5] Joudar, Fadoua, Dinar, Brahim. (2022). Toward Understanding Financial diplomacy: The Case of Morocco, International Journal of Accounting, Finance, Auditing, Management and Economics, Volume 3, Issue 3-1. 2022.
- [6] Jiang, B. (2014). Financial stability of banking system in China. Nottingham Trent University (United Kingdom).
- [7] Brown, B. (2006). What drives global capital flows?: myth, speculation and currency diplomacy. Springer.
- [8] Prokopenko, A., & Kolyandr, A. (2023, November 30). Why did the Russian ruble plunge? The Bell. Available at: <https://en.thebell.io/fr/why-did-the-russian-ruble-plunge/>
- [9] Cyberplat. (n.d.). SWIFT, SPFS and CyberFT: Comparison. Available at: <https://cyberft.com/about/comparison>
- [10] Prokopenko, A., & Kolyandr, A. (2024, November 30). Why did the Russian ruble plunge? The

- Bell. Available at: <https://en.thebell.io/why-did-the-russian-ruble-plunge/>
- [11] Kluge, Janis. (2024). Russia-China Economic Relations. https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2024RP06_Russia-ChinaEconomicRelations.pdf.
- [12] Fan, Y., & Voronkova, E. (2024). Modern payment infrastructure of cross-border settlements of Russia and China. In E3S Web of Conferences (Vol. 533, p. 04026). EDP Sciences.
- [13] Wintour, P. (2024, October 23). Putin calls for alternative international payment system at Brics summit. The Guardian. Available at: <https://www.theguardian.com/world/2024/oct/23/putin-world-economy-bloc-brics-summit>
- [14] VEB.RF. (n.d.). The Interbank Consortium of the Shanghai Cooperation Organization. Available at: <https://b36.pf/en/international-multilateral-cooperation/the-interbank-consortium-of-the-shanghai-cooperation-organization/>
- [15] Finance Magnates. (2018, May 4). Russian SWIFT to transfer to blockchain technology by 2019. Available at: <https://www.financemagnates.com/cryptocurrency/news/russian-swift-transfer-blockchain-technology-2019/>
- [16] Prokopenko, Alexandra (2024), Can the Digital Ruble Shield Russia From Western Sanctions? Carnegie Endowment for International Peace, <https://carnegie-production-assets.s3.amazonaws.com/static/files/Russia's%20Digital%20Ruble.pdf>. n.d.
- [17] American Banker. (2021, December 10). How U.S.-Russia tensions could hurt Visa, Mastercard. Available at: <https://www.americanbanker.com/payments/news/how-u-s-russia-tensions-could-hurt-visa-mastercard>
- [18] Leave Russia. (n.d.). Mastercard. Available at: <https://leave-russia.org/mastercard>
- [19] Demertzis, M., & Papadia, F. (2022, April 19). A sanctions counter measure: Gas payments to Russia in rubles. Bruegel Blog. Available at: <https://www.bruegel.org/blog-post/sanctions-counter-measure-gas-payments-russia-rubles>

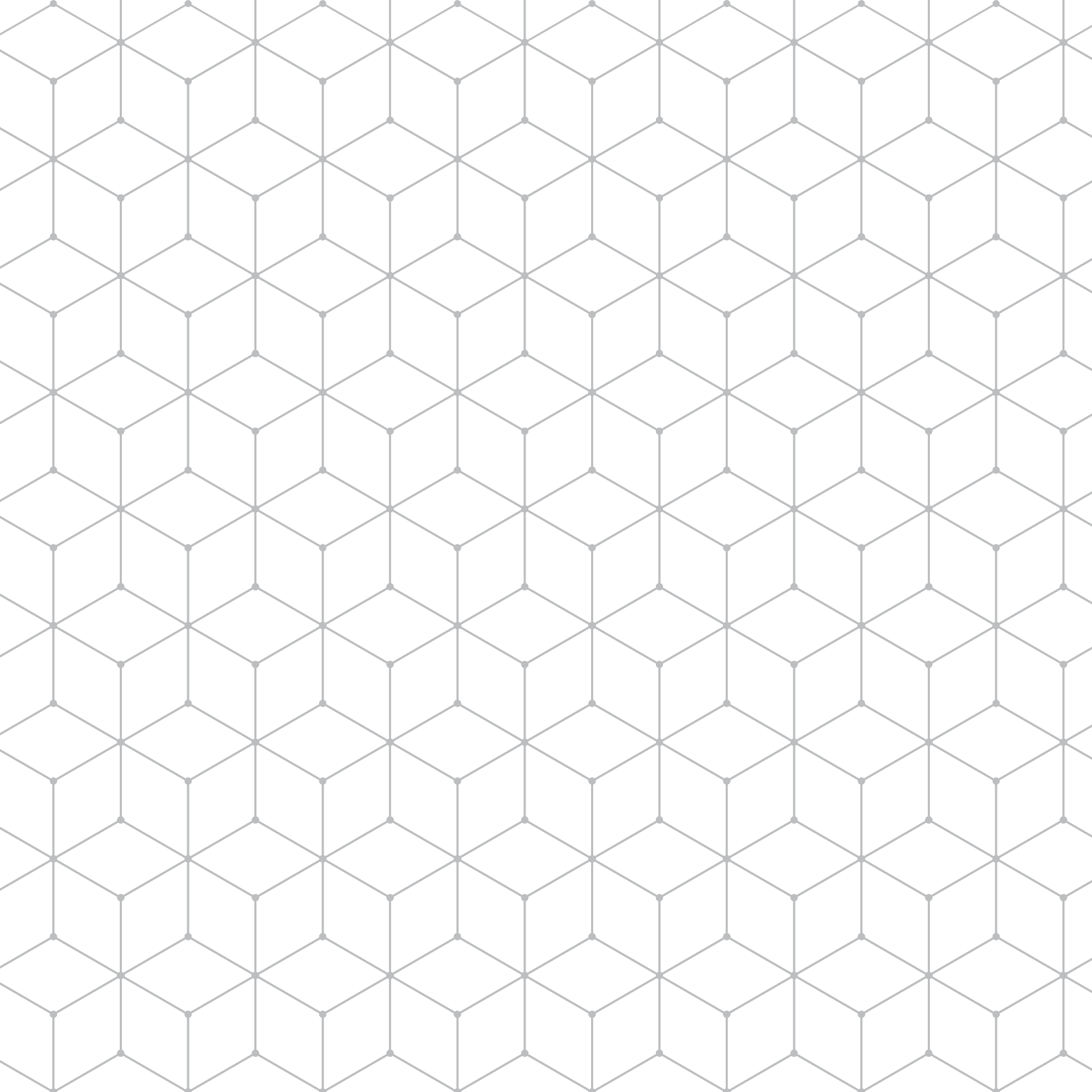
نویسندگان

◆ داود کریمی پور

استادیار روابط بین الملل، دانشگاه عالی دفاع ملی.

(Karimipour.d@chmail.ir).

اندیشکده فاینوتک با هدف توسعه و تقویت زیست بوم فناوری های مالی (فینتک) و حمایت از نوآوری های اقتصادی در کشور تأسیس شده است. این اندیشکده با بهره گیری از پژوهش های مسئله محور، تحلیل روندهای جهانی و استفاده از ظرفیت نخبگان و متخصصان، به شناسایی چالش ها و فرصت های حوزه فینتک می پردازد و راهکارهای نوآورانه و سیاست های کاربردی را برای توسعه فناوری های مالی ارائه می دهد. بررسی نقاط گلوگاهی اقتصادی از اولویت های اصلی فعالیت های فاینوتک است که موجب ارتقای کیفیت تصمیم گیری و افزایش اثرگذاری در سطح ملی می شود و زمینه ساز رشد پایدار در عرصه فناوری های مالی خواهد بود.

